Štev. 231 Poštnina plačana v gotovini (Tassa pagata con la posta) V Trstu, v četrtek 29. septembra 1921 Posamezna številka 20 stotink Letnik XLVI

Izhaja — izvzemši ponedeljek — vsak dan zjutraj. — Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. Dopisi naj se pošiljajo uredništvu. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. — Izdajatelj in odgovorni urednik Štefan Godina. — Lastnik konsorcij lista Edinosti. — Tisk tiskarne Edinost. — Naročnina znaša na mesec L 7.—, pol leta L 32.— in celo leto L 60.—. — Telefon uredništva in uprave štev. 11-57.

EDINOST

Posamezne številke v Trstu in okolici [illegible] stotink. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm). — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 10 stot. osmrtnice, zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov, mm po L 2. — Mali oglasi po 20 stot. beseda, najmanj pa L 2. — Oglasi naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

Deželna samouprava

Primorski Jugosloveni hočemo deželno samoupravo. To pomeni: Sami hočemo urejevati in upravljati zadeve naše dežele. Tudi če to zahtevamo ostanemo Italiji, ki je zasegla našo zemljo, pokorni. Mi se ne upiramo gospodarju cele hiše, hočemo pa imeti ključe naše sobe, ker ne dovolimo, da bi razni tuji uradniki razmetavali naše imetje in kazali v naši sobi — v naši deželi -- svoje upravne umetnosti.

Zahtevamo, da uredimo svojo deželo, kakor je nam prav in koristno. Sami najbolje vemo, kje je naša dežela ranjena; ne rabimo tujih zdravnikov, ki jih Rim pošilja k nam, da bi lečili rane in pomagali deželi na noge. Res je, so mnogi med italijanskimi uradniki, ki se potrudijo, da bi pomagali ljudem, da bi uspešno vršili svojo službo. Toda pri najboljši volji jim ni mogoče, uspešno delati, ker ne poznajo naših potreb, ljudi, slovenskega jezika. Niti sanjalo se jim ni, da bodo kedaj vladali Slovane; poslali so jih k nam, kot pošiljajo druge uradnike v svoje prekmorske naselbine. Mi teh tujih uradnikov ne sovražimo. Nič ne morejo zato, da so bile njihove matere Italijanke, — kakor tudi nam ne smejo šteti v zlo, da nas je rodila slovenska mati. Toda mi trpimo pod neznanjem in nespretnostjo teh tujih uradnikov. Plačuje jih naše ljudstvo z davki, toda ljudstvo nima pravice nadzirati teh svojih nastavljencev, ono jih sme samo plačati!

Od vseh strani dežele pa čujemo klice, naj vendar vlada pomaga kmetskemu stanu, ki nosi čimdalje bolj težka bremena. Radi bi dvignili živinorejo, uredili planine, preskrbeli za dobre pasme, — kdo nam pomaga? Pomagali bi si z denarjem, ki se steka iz naših davkov, toda o tem denarju odločuje tuji uradnik, — in za to ni nič. Hoteli bi dvigniti naše vinogradništvo, organizirati centralno mesto in osrednjo klet za vso deželo, — kdo nam pomaga? Želimo kmetijskih šol za naše kmetske fante, — kdo nam jih da.

Pomagali si bomo sami! Zato mora ljudstvo samo odločati o zadevah naše dežele! Ne bo več tuj uradnik, brez vsakega nadzorstva vladal nad vso deželo, ljudstvo samo naj odloča po svojih zastopnikih.

Naše ljudstvo po Vipavskem in v Gorah je dobro razumelo, kake življenske važnosti je za naše kraje avtonomija. Na velikih shodih »Kmetsko-delavskih zvez«, ki so se vršili širom dežele, je ljudstvo povedalo:

Vrnite nam avtonomijo naše dežele! Vrnite nam pravilno izvoljeni deželni zbor in deželni odbor. Nočemo, da se nam poruši avtonomija, stara svoboščina naše dežele. V mirnem in plodovitem delu hočemo skupno s furlanskimi kmeti Goriške sodelovati pri tem, da se zacelijo rane in da se ovomorejo prebivalci te dežele.

Dajte nam avtonomijo! Ta zahteva ne bo več izginila z dnevnega reda, dokler ne dobimo deželnega zbora z vsemi pravicami, ki jih je imel v preteklih časih in z novimi pravicami, ki jih nareku je novi položaj naše težko prizadete dežele.

Jugoslavija

Jugoslovenski listi o albanskem vprašanju

BELGRAD, 29. Listi pišejo zelo ostre članke o albanskem vprašanju. »Epoha« pravi odkrito, da je treba porabiti orožje in da bodo mogle le jugoslovenske čete najti rešitev albanskega vprašanja. »Balkan« piše, da je treba vztrajati v Rimu, Londonu in Parizu tudi če bo treba tvegati kri.

Protić in Radić

LJUBLJANA, 27. Iz Belgrada poročajo, da je Protić v krogu svojih političnih prijateljev izjavil, da so vsaka pogajanja med Radićem in blokom, ki ga je hotel osnovati Protić, izključena, dokler stoji Radić na hrvatskem republikanskem programu. Zato je Protić tudi prekinil vsaka nadaljna pogajanja z Radićem, ki ni hotel pristati na njegove zahteve. Protić je predlagal Radiću, naj pride v skupščino, kjer bodo vodili zakonito borbo za revizijo ustave, a Radić je odklonil tudi ta Protićev predlog, nakar je Protić definitivno prekinil pogajanja z Radićem.

Osebni promet v tuzemstvu prost

BELGRAD, 26. Minister za notranja dela je izdal naredbo o ukinjenju potnih legitimacij v notranjem prometu.

Pogajanja med radikalci in demokrati

LJUBLJANA, 28. Klub radikalne stranke je imel konferenco, na kateri se je po poročilu g. Pašića sklenilo, da se delegatom radikalne stranke, ki se pogajajo z demokrati, izdajo nove instrukcije za nadaljnja pogajanja.

Pašićevo potovanje v inozemstvo

BELGRAD, 28. Tekom tega tedna, najbrže petek, bo ministrski predsednik Pašić, kolikor mu bodo dopuščali državni posli, odpotoval v Pariz in poročal Nj. Vel. kralju o političnem položaju. Razen tega bo Pašić odšel na odmor, najbrže v Vichy.

Vpliv naredbe o devizah!

BELGRAD, 28. Ko je stopila v veljavo nova uredba o prometu z devizami in valutami, se je nenadoma ustavilo delo na belgrajski borzi, tako da se ni izvršila nikaka prodaja niti nakup.

Obrtna poljedelska razstava v Sarajevu

SARAJEVO, 28. Obrtne poljedelske razstave, ki se je tukaj otvorila, se udeležujejo ogromne množice prebivalstva z dežele.

Čehoslovaška

Beneševo posredovanje v avstrijsko-madžarskem sporu

PRAGA, 29. Minister Beneš je poročal komisiji za vnanje stvari o zapadno-ogrskem vprašanju. Izjavil je, da se to vprašanje tiče posebno čehoslovaške republike, ki meji neposredno na ozemlje, ki se ima izročiti Avstriji. Kar se tiče posredovanja v madžarsko-avstrijskem sporu je Beneš izjavil, da je imel takoj, ko je bil naprošen od nekega madžarskega politika, da posreduje, pogovor z avstrijskim kancelerjem Schoberjem, kateri mu je izjavil, da tudi Avstrija sprejema to posredovanje. Vse to je bila direktna posledica note čehoslovaške vlade vrhovnemu svetu v Parizu. Beneš je nato obvestil o stvari jugoslovensko in romunsko lado, obvestil je tudi zaveznike in nato je prišlo do sestanka z Banffyjem v Brnu, kjer je Beneš poudarjal potrebo, da se izvršijo zahteve, vsebovane v zavezniški noti. Banffy je ugotovil, da Madžari niso odklonili te note in da so se obvezali na njeno izvršitev, toda madžarska vlada da ne more odgovarjati za početje tolp v zapadni Ogrski. Na vsak način pa se bo potrudila, da odstrani te težkoče.

Vprašanje Zapadne Ogrske je bilo zelo resno — je zaključil Beneš — toda vendar ni Čehoslovaški grozila neposredna nevarnost vojne. Gre samo za anarhijo, ki ogroža gospodarstveno življenje sosedov Čehoslovaška ni poslala Madžarski nikakršnega ultimatuma in ni tudi govorila o zasedbi spornega ozemlja, temveč je o vsem postopala sporazumno z Jugoslavijo in Romunsko. Ni torej težkoč, povzročenih od tolp in če bo treba, bo Čehoslovaška ukrenila odločne ukrepe, da jih odstrani.

Poročilo je bilo soglasno odobreno.

Nova čehoslovaška vlada

PRAGA, 28. Nova vlada pod predsedništvom ministra vnanjih stvari Benešem je bilo takole sestavljena: Notranje stvari Černy; državna obramba Udržal, agrarec; javna dela Tučny, socialist; poljedelstvo Stanek, agrarec; javno šolstvo Šrober, Slovak; finance dr. Novak; trgovina inž. Noval; javno skrbstvo Habermann, socialistični demokrat; ministrstvo za Slovaško Mikura, Slovak; železnice Šremek, katolik, pošta in hrehrana Šerbe, socialistični demokrat; pravosodstvo Dolanski; ministrstvo za izenačenje zakonov Derer, socialistični demokrat.

Francija

Protifrancoski izgredi v Benetkah in francosko časopisje

PARIZ, 29. Listi še vedno komentirajo protifrancoske izgrede v Benetkah. Listi poudarjajo prijateljsko vedenje italijanskih uradnih oseb, predvsem generala Diaza in ministra Gasparotta, ki so podvojili svojo pozornost nasproti francoskim gostom, da ublažijo vtisk, ki ga je naredila na njih sovražna demonstracija. Ni torej govora — pravi »Journal des Debats« — o kakem incidentu med francosko in italijansko vlado. Z druge strani poudarja francosko časopisje soglasno, da je italijanki tisk obžaloval dogodke. »Temps« izjavlja, da nista odgovorna za te incidente ne italijanska vojska ne italijanski narod, ki jih gotovo obžalujeta. V francoski politiki ni nič, kar bi moglo opravičiti manifestacije proti Fayellovi misiji. Treba je paziti, da nič ne ogrozi vzajemne prisrčnosti in zaupnosti, ki morata označati odnošaje med obema velikima latinskima narodoma.

Tako poročilo agencije »Stefani«. V resnici pa francosko časopisje ni ostalo tako mirno spričo dogodkov v Benetkah in Milanu. »Temps«, katerega citira tudi »Stefani«, je napisal o dogodku uvodni članek, v katerem izraža svoje začudenje nad dejstvom, da italijansko časopisje, izvzemši »Corriere della Sera«, ni našlo besedo, ki naj bi bile ublažile vtisek, katerega so naredile te demonstracije. »Brez dvoma smo že precej časa navajeni« — pravi list — »na grdo gonjo proti Franciji, ki jo vodijo na oni strani Alp listi pod Nittijevim vplivom, toda presenetilo nas je na primer, da se »Epoca« zadovoljuje s tem, da obžaluje, da so se pozabila čustva gostoljubnosti in hvaležnosti.«

Anglija

Italijansko - angleški dogovor glede Albanije

LONDON, 28. Agencija »Reuter« javlja, da je bil sklenjen med Anglijo in Italijo dogovor glede Albanije.

Agencija Reuter pravi, da se je dosegel sporazum tudi glede vprašanja meja, in da se smatra, da bodo zadovoljene tudi upravičene želje Jugoslavije po strategični varnosti. Sporazumu med Anglijo in Italijo se je baje pridružila tudi Francija.

Italija

Novi italijanski poslanik na Dunaju

BERN, 29. Listi pišejo, da bo italijanski poslanik Orsini Baroni zapustil v kratkem Bern in odšel na svoje novo mesto na Dunaj.

Nemčija

Medzavezniška nota Nemčiji glede policije

BEROLIN, 28. Medzavezniška komisija za vojaško kontrolo je poslala ministru vnanjih stvari noto glede izvrševanja določeb, ki se tičejo policije. Nota protestira proti koncentriranju policije, proti njenemu organiziranju v taktične in vojaško izvežbane in oborožene oddelke, ki imajo na razpolago obilo tehniškega materiala. Nota pripominja nadalje, da se doslej ni ugotovilo nikakršno zmanjšanje števila policije in zaključuje, poudarjajoč, da komisija zahteva, naj se takoj izvršijo zahtevane izpremembe in naj se da komisiji možnost, da kontrolira policijo.

V svojih komentarjih k tej noti ugotavljajo listi, da se po odloku pruskega ministra notranjih stvari od oktobra 1920. jurisdikcija policije omejuje na kraj, v katerem se nahaja. Izven te zone se policijski oddelki uporabljajo samo po posebnem ukazu varnostnih oblastev. Če bi policija ne mogla uporabljati dovolj številnih oddelkov iz raznih krajev, bi ne mogle vzdrževati reda. Tako bi n. pr. ne bilo mogoče potlačiti vstajo v srednji Nemčiji. Dovoljna oborožitev je tudi ptrebna spričo dejstva, da ima policija opraviti z nasprotniki, ki izkoriščajo vse tehniške iznajdbe.

»Deutsche Zeitung« se vpraša, ali te nove zahteve proizhajajo od tega, da se hočejo ohraniti sankcije, ali pa od tega, da se nameravajo uvesti nove sankcije.

»Berliner Tagblatt« poudarja, da policija jamči za red v državi in za produktivno zmožnost v nemški republiki.

Grška

Grško poročilo z bojišča

ATENE, 29. Poročilo grškega glavnega stana z dne 25. t. m. pravi: Na dorilejski fronti neznatni artilerijski in infanterijski boji. Na drugih delih bojišča vlada mir.

Konstantinov proglas na vojsko

ATENE, 28. Kralj Konstantin se pričakuje v Atenah za jutri. Ob priliki svojega odhoda iz Bruse je poslal kralj vojski tale poziv: »Častniki, podčastniki, vojaki! V času, ko moram odpotovati, kamor me kličejo moje dolžnosti, bi vam hotel povedati nekoliko besed zahvale, toda bojim se, da besede ne bodo mogle izraziti, kar čuti moje srce. Veličina vaših činov, ki jih priznava in občuduje ves svet, je vzrok, da si štejem v največjo slavo dejstvo, da sem vaš poveljnik. Vi ste se izkazali vredne vseh junakov, ki jih je rodil naš rod. Zgodovina bo pisala našo dobo z zlatimi črkami. Pokazali ste, kaj znamo in kaj zmoremo, ko se pokorimo klicu domovine. Zadeli ste sovražnika v srce, prelili ste svojo kri, dragoceno helensko kri, da osvobodite svoje brate iz suženjstva, da zopet prinesete kulturo v kraje, v katerih so naši dedje izvršili velike čine. Da to dosežete, ste izvršili srečno veliko delo tam, kjer bi je ne bila mogla izvršiti tako dobro in tako hitro nobena druga vojska. Slišal sem vas, ko ste klicali »Na Angoro! na Angoro!« Toda nisem hotel, da pridete tja z novimi napori in novimi žrtvami, ker delo, ki ste ga izvršili doslej, zadostuje za naš cilj. Gotov sem, da boste obdržali s svojim pogumom deželo, ki ste jo osvobodili. Pokazali boste vsemu svetu, ki vas občuduje, da smo prišli tja, kjer smo ne zato, da vojujemo z muslimanskimi narodi, ki prebivajo v deželah vaših dedov, temveč da damo vsem brez razlike narodnosti in vere darove civilizacije in ljubezni, ki zagotavljajo mir in pospešujejo napredovanje narodov. Izvršili ste sijajno vojaško podjetje, ki vam jo je poverila domovina. Sedaj nimate druge naloge, nego da zajamčite ohranitev uspehov in da omogočite izvršiti delo organizacije, ki je potrebna, ker bila bi škoda, če bi se izgubili toliki boji, tolike žrtve in tolika slava. Ko boste izvršili še tisto, ker vam je ostalo, se boste vrnili v svoje domove, srečni in ponosni, da ste povečali in proslavili našo drago domovino. Zanos, s katerim vodite svoja bodala, je sovražnika hudo zadel, toda vkljub temu, da je poražen, upa, da vas bodo zapustile moči in da vam bo iztrgal, kar ste doslej dosegli. Pokažite mu torej, da Grki ne omagujejo, ko se bore za svojo domovino in zakličite mu z dvignjenim bodalom: »Pridi in si ga vzemi!« — Podpisan: Konstantin.

Amerika

Posadka potonelega italijanskega parnika »Alacrità«

NEW YORK, 29. Španski parnik »Capo Creux« je pripeljal semkaj vse častništvo in moštvo potonelega italijanskega parnika »Alacrità«. Obe ladji je zasačila nevihta nekje v polovici septembra. »Alacrità« se je borila proti velikanskim valovom, dokler se ji ni zlomilo krmilo in so ji valovi izdolbli v bok široko luknjo. Posadka je rabila vso noč brizgalke, ni pa mogla preprečiti, da bi voda ne rastla. Končno se je ladja nagnila na stran. Dva čolna sta bila spuščena v morje, toda naklon je bil tako velik, da se je moralo moštvo vreči v morje in plavati do čolnov. Potopljenci so obupno veslali štiri noči. Končno je prišla v bližino ladja »Capo Creux«, ki je vzela obnemogle ponesrečence na krov.

Zveza narodov

Vprašanje lakote v Rusiji pred Zvezo narodov

ŽENEVA, 29. Komisija za politična vprašanja je začela proučevati vprašanje lakote v Rusiji. Švicarski zastopnik je predložil poročilo podkomisije, v katerem se poudarja, da je položaj v Rusiji zelo resen in da je potrebna nujna pomoč.

Trstu grozi polom!

Trst preživlja sedaj zelo tragično dobo. Nikdar nista stala mesto in vlada pred tolikimi zapletenimi vprašanji, ki se tičejo obstanka našega pristanišča. Treba je hiteti, kajti od hitre in izdatne akcije je odvisna za nas možnost življenja.

Doslej so bili brezuspešni vsi klici, ki so zahtevali, naj se obnovita Julijska Benečija in Trst, ki je ključ osrednje Evrope. Ta ključ je sedaj v rokah Italije. Ona pa ni znala izkoristiti Trsta, da bi postal važen činitelj gospodarskega oživljenja Italije same.

Trst ima slavno trgovsko preteklost. Skozi desetletja je bil važno tržišče osrednje Evrope, bil je v zvezi z glavnimi gospodarskimi središči balkanskega polotoka, Črnega morja, Male Azije, Egipta, Indij, skrajnega vzhoda in Amerike. Imel je vzgledno pristaniško organizacijo, velikanske naprave in ladje, ki so odgovarjale potrebam zaledja. Trst je slovel po svojem redu, po vestnosti svojih trgovcev, a prenašati je moral tudi silno konkurenco Hamburga, ki ga je silno podpirala Nemčija.

Preživeli smo pet let pustošenja. Po vojni bi bila morala začeti tržaška luka zopet s svojim prevoznim delovanjem. In kaj je storila vlada, da se to omogoči? Nič! Na mesto stare uprave, ki je bila polna tehničnih vrlin, je prišla nekaka zmes, ki ima svoje gospodarje sedaj v Trstu, sedaj v Rimu, a na koncu konca ukazujejo vsi in nihče. V Trstu vlada zmešnjava.

Danes je položaj hujši, nego je bil kedaj prej. Brezbrižnost vlade in nesposobnost njenih mož je velika. Zdi se, da je Trstu usojena poguba. Za svojo trgovino z Egiptom in z Levantom se Avstrija in Čehoslovaška poslužujeta sedaj hamburške luke, dasi je ta železniška in pomorska pot daljša. Trstu grozi smrt. Govori se celo, da nameravajo nekatere tukajšnje plovbne družbe premestiti svoj sedež v druga pristanišča kraljestva. Ne vemo, v koliko to odgovarja resnici. Res pa je, da se hoče neka velika in stara spedicijska tvrdka premestiti v Hamburg. In znano je, da so mnogi trgovci in tvrdke, ki so delovale pred vojno v Trstu, že zapustile naše mesto radi pomanjkanja vsake trgovine.

Trst in Tržačani sedaj vedo, kdo so tisti, ki so prispevali k propadanju Trsta. Tržačani naj gledajo, da uveljavijo svojo zahtevo, da se Trst ne uniči. Javna uprava se mora poživeti. Priti mora zopet do tistega delovanja, ki ga poznamo iz predvojne dobe. Napraviti moramo upravo če mogoče še enostavnejšo, da bo mogla naglo in zanesljivo vršiti svojo nalogo. Vlada se mora zavedati, kaj pomeni Trst za gospodarstvo Italije! Če se vlada zaveda, koliko je vreden Trst, ne sme izdajati odredb, ki več škodujejo, nego koristijo mestu?!

Bodočnost Trsta je v nevarnosti. Noben napor ne more biti prevelik, da se reši naše mesto uboštva. Kdor ljubi Trst, mora delovati na to, da obrne vlada svojo pozornost vprašanjem, ki stoje v zvezi z decentrilizacijo uprave. Dovoliti mora Trstu **tisto avtonomijo, ki jo že tako dolgo obljublja.**

Kakor je potrebno, da se napravi konec zmedenemu medvladju, je potrebno, da se izdajo odredbe, ki bodo usposobile Trst za tekmovanje s Hamburgom. Tako je treba n. pr. skleniti trgovinske pogodbe z državami-naslednicami, graditi je treba železnice, ki bodo direktno spajale Trst s središči trgovine. Potrebne so posebne železniške tarife. Izmenjava blaga se mora olajšati z odpravo vseh carinskih mej. Tako bo skladnina v javnih skladiščih manjša in bo Trst mogel uspešno tekmovati.

Nobena vlada nima pravice, odjemati Trstu njegovo zgodovinsko gospodarsko važnost. Doslej je bilo besed več nego preveč. Vprašanje je sedaj dovolj jasno začrtano. Če vlada hoče, more še rešiti Trst pred polomom. Vsako odlašanje bi bilo zločin na Trstu in celi naši pokrajini. Kajti druga mesta odjemajo v tem času odlašanja in obotavljanja Trstu klijentelo. Parlament naj pooblasti vlado, da bo mogla ukreniti najradikalneiše odredbe.

Tisti, ki so s svojo nemarnostjo in nesposobnostjo zakrivili sedanji položaj, naj se kaznujejo in nadomestijo z drugimi. Po vojni je začel boj na gospodarskem polju. Ta boj ni nič manj ojster, nego je bil oni na bojiščih. Ta vojna se mora končati z zmago Italije.

Tako sodbo in tak klic na pomoč je napisala »Era Nuova« v svoji številki z dne 25. septembra 1921. Drugo vprašanje pa je, ali smemo upati, da bo Italija izvršila vse odredbe, ki jih zahteva tržaški list. Bomo videli, če se reši Trst pred grozečim polomom?

„Dunaj“ ali „Wien“?

O tem vprašanju je že pisal s priznano spretnostjo dr. Otokar Rybař v ljubljanskem, žal prezgodaj ugaslem »Plamenu«. Kakor kaže, ni zalegla njegova prepričevalna, satirično zaostrena beseda prav nič. Še se berejo naznanila in oglasi pisani v našem jeziku in torej namenjeni občinstvu, ki zna ta jezik, kjer se dosledno namestu »Dunaja« rabi »Wien«. Dovolil sem si opozoriti uglednega trgovca, kako se ta »Wien« kaj čudno bere v njegovem slovenskem oglasu v slovenskem dnevniku sredi drugih pravilnih krajevnih imen. Sedaj mi je trgovec odgovoril na mojo opozoritev z obširno obrazložitvijo svojega postopanja. Zelo drago mi je ugotoviti, da so ti razlogi, kakor v ostalem nisem niti drugače pričakoval, zgolj stvarni, četudi, po mojem skromnem mnenju, nevtemeljeni, in da torej odpada vsaka domneva, kakor da bi šlo za žaljenje naše občutljivosti iz zlega namena ali tudi le iz nemarnosti.

Branitelji »Wiena« namestu »Dunaja« priznavajo pravico slovenskega imena za književni jezik, jo pa porekajo za poslovanje, češ, da je radi varnosti pisemskega prometa treba rabiti imena narekovana po oblastvih, v prvi vrsti po poštnih uradih. Pošiljatve naslovljene na Dunaj, v Beč itd. navadno sploh niso dospele. Iz teh razlogov je »Zveza jugoslovenskih bančnih zavodov« v Jugoslaviji sklenila o svojem času, da se imajo v poslovanju z inozemstvom rabiti prvotna, oficijelna krajevna imena, dočim naj se kraji na domačem ozemlju označujejo vedno z jugoslovenskimi imeni. Uradni in trgovski krogi v inozemstvu pišejo sedaj dosledno Ljubljana, Maribor, Zagreb itd. in že radi recipročitete se mora slediti temu in spoštovati njihova krajevna imena. Čim pa velja »Wien« za poslovanje, se mora rabiti tudi v javnih oglasih, ki jim je svrha pošpeševati poslovne zveze med strankami in trgovskimi poslovalnicami in ki mora v njih raditega biti pravilno označen naslov take poslovalnice.

»Qui bene distinguit, bene docet«. Predvsem ne gre za »spoštovanje« tujih krajevnih imen. Če pišem »Rim« namestu »Roma«, ne ravnam nespoštljivo: to lahko misli nacijonalni prenapetež pri tržaški pošti, normalno misleč človek gotovo ne. Nasprotno: da je moj jezik že iza davnih dni tuje ime prikrojil svojim glavnim zakonom, je dokaz, da je to ime že zdavna znano in znamenito tudi zunaj svojega narodnega območja. To je torej laskavo, ne pa nespoštljivo. Čisto druga stvar je, če tujci, ne po nezavedni jezikovni prilagoditvi, nego iz prezira ali v sovražne svrhe, potvarjajo krajevna imena, kakor smo to doživljali pod Avstrijo in kakor to doživljamo v še hujši meri (saj so postavili posebno komisijo za to!) pod Italijo. Takšne zlobnonemne potvorbe kakor »Gesindeldorf« za »Družinska vas« ali »Torre nuova« za »Trnovo« naj se le pobijajo; mislim pa, da gre predaleč, odpovedati se radi tega »Rimu« in »Dunaju« ali pa zabranjevati tujcu starodavne oblike kakor »Laibach« ali »Gorizia«.

»Qui bene distinguit, bene docet.« Kaj imajo pisemski naslovi opraviti z oglasom, kjer se objavlja, da ima ta in ta trgovec poslovalnico tudi na Dunaju? Ali bo zares tisti, ki je bral oglas, radi tega, ker se rabi v oglasu pravilno naše ime, naslovil dopis na »Dunaj«, namestu da bi ga naslovil, kakor se očividno zahteva, v »Wien«? Ali se je mogoče tega ozira na »najpravilnejši« naslov tudi zmiraj dosledno držati, n. pr. tudi v drugojezičnih oglasih? In končno, ali ne bi bilo tudi pri pisemskih naslovih najprimernejše, da dopisnik upošteva oba po-

štna urada, ne samo tistega, ki dostavlja dopis, nego tudi tistega, ki ga odpravlja? Zakaj bi n. pr. poštni uradi tam, kjer je samo slovenščina domača, ne smeli zahtevati, da naj se jim v njihovem jeziku pove, kam se ima dopis odpraviti, prepuščajoč dopisniku, da dopolni naslov tudi še v jeziku tistega poštnega urada, ki ima dopis dostaviti?

Ni res, in ponavljam, glede starodavnih oblik tudi ni želeti, da bi bili tujci sprejeli naše stališče in da bi pisali dosledno Ljubljana, Maribor, Zagreb itd. Delegazione italiana je »in Lubiana«, Österreichische Vertretung pa »in Laibach«. Naši pa pišejo v Ljubljani, da imajo poslovalnico v Wienu in da se je brzi vlak pripeljal iz Wiena.

Da se tam, kjer je treba, uveljavijo pravilna imena naših domačih krajev, je prav. Ni pa prav, da se to, povrhu brezuspešno ali vsaj brez popolnega uspeha, skuša dosezati z žrtvami, ki ob vsem dobrem namenu kršijo spoštovanje do našega lastnega jezika, čigar sestavni in neodtujivi del so ravno tudi takšna krajevna imena kakor Dunaj, Gradec (iz česar je šele nastal nemški Graz), Rim, Benetke itd. Nadlegovalec.

Nekaj zgodovine razrednih bojev

Davno preden so se ustanovile delavske organizacije, so že bili silni in hudi razredni boji. Zgodovina nam pripoveduje o delavskih organzacjah celo v starem Rimu. Numi Pompilju, ki je najbrž prvi organizator delavstva v Evropi, se je že v onih davnih časih posrečilo organizirati vse stroke delavcev. Organiziral je kotlarje, mizarje, izdelovatelje godal, barvarje in čevljarje vsake posebej, vse ostale stroke pa skupno. Vse te organizacije so kazale značilno bojevitost in vztrajnost. Dolgotrajne stavke, burni shodi in demonstracije po ulicah niso bile nič nenavadnega v starem Rimu.

Ali veliko prej in še v večjem obsegu so se bili razredni boji v drugih krajih sveta. Ko je prevladovalo v Evropi še najhujše barbarstvo, so že obstajale na Kitajskem velike in mogočne delavske in kmečke organizacije. Organizacija Kung-So je združevala miljone delavcev vseh strok. Imela je svoj odbor in rezervne sklade. Tudi kmetje so bili združeni v Kung-So, v katerega področje so spadale tudi razne konsumne in proizvajalne zadruge. Toda zgodovina nam pripoveduje, da so razredne, kmetske in delavske organizacije obstajale že celo v babilonski dobi. Organizacija lesnih delavcev in kamenolomcev v Palestini je bila ustanovljena v letu, ko so začeli graditi jeruzalemski tempelj; l. 1490. pr. Kr. so opekarji po vsem Egiptu leto dni stavkali. Bili so skoraj vsi do zadnjega organizirani in imeli svoj močni rezervni sklad; dolgotrajni boj se je končal z najpopolnejšim uspehom stavkujočih.

Ali če primerjamo cilje in oblike tedanjih organizacij z današnjimi, opažamo veliko razliko. Medtem ko so se te organizacije pač posluževale enakih bojevnih sredstev kakor sedanje, so seveda stremile po vse drugačnih ciljih, ker so zastopale tudi različne in drugačne razrede. Sedanje organizacije združujejo le proletariat, t. j. neposedujoči delavski sloj; v tedanjih organizacijah pa ni bil zastopan razred neposedujočih, ker ti so bili sužnji bogatašev in nisо imeli niti pravice niti možnosti združevanja. Združevale so te organizacije le rokodelce, ki so bili v primeri s zasužnjenim, neposedujočim delavcem bolj neodvisni. In kakor se v tem razlikujejo od sedanjih organizacij, tako so bili tudi cilji in zahteve, za katere so se borili, pač vse drugačne.

Takrat ni bilo še proletariata, ker ni bilo tudi industrializma. Te prve organizacije, kolikor toliko neodvisnih delavcev, niso stremile po preureditvi družabnega in gospodarskega ustroja; hotele so le razširiti svojo razredno svobodo in zboljšati svoj strokovni položaj.

Toda že organizacije rokodelcev srednjega veka so imele že vse drugačne oblike in cilje. Tu se opaža že vpliv časa in gospodarskega razvoja; stopajo si že nasproti organizacije posedujočih in neposedujočih rokodelcev. Na vrsto sicer ni še prišel proletariat, ali srednjeveške organizacije neposedujočih rokodelcev se že približujejo moderni dobi, ker jim gre ne le za zboljšanje svojega gospodarskega položaja, marveč tudi za pridobitev državne pravice in moči.

Prvi začetek delavskega boja je menda opaziti na Nemškem in Francoskem v XIV. veku. V tej dobi se vsled vedno naraščajočega števila prebivalstva in vedno večjega prilaščanja zamljišč s strani graščakov množe tudi rokodelski sloji, medtem ko se znižuje število kmetov, kar je popolnoma predrugačilo ves dotedanji razredni in gospodarski položaj. Razmere rokodelcev postajajo vedno bolj neznosne, kar jih prisili, da združijo vse svoje organizacije v boj proti izkoriščevalcem in za razširjenje svobode. Na Nemškem je v XV. veku izbruhnila stavka pekov, tkalcev in krojačev, ki je imela obsežne učinke in nevarne oblike. V XVI. in XVII. stoletju so na Francosem stavkali manufakturni delavci, zahtevajoči zvišanje mezd in skrajšanje delovnega časa. Prvega maja leta 1539. so stavkali tiskarji v Lionu kljub reakciji in grožnjam s strani gospodarjev, ki so zahtevali, da naj država razpusti delavske organizacije. V letu 1744. je stavkalo v Lionu in Imosu 40.000 tkalcev. Vsepovsod po Francoskem je delavstvo stavkalo in demonstriralo po ulicah. V nekaterih krajih je gibanje imelo revolucionarne oblike.

Močne organizacije, stavke in nemiri onih časov nam pričajo, da se je delavstvo že približevalo moderni dobi in se začelo zavedati svojega razrednega položaja. Tu se je delavstvo že borilo za gospodarske in politične pravice. Ali moderni boji in cilji proletariata so nastali tedaj, ko je velikanska francoska revolucija predrugačila dotedanji gospodarski in proizvajalni sistem na način, da se je iz slojev sužnjev in neposedujočih rokodelcev razvil razred plačenikov. Kapitalizem, razvoj industrije, razširjenje združevalne svobode in nova stremljenja, ki jih je rodila francoska revolucija, so silile razred mezdnih delavcev, da se potom skupnega boja skuša duševno in gospodarsko osvoboditi. Popolnoma razlaščen, neusmiljeno izkoriščan, prisiljen, da se vdaja železnim zakonom kapitalističnega razvoja, je novi razred uvidel, da mu je edina opora ona moč, ki je omogočila zmago meščanskega razreda nad fevdalizmom — t. j. gospodarska, razredna združitev in politična zavest.

Domače vesti

Podpora Zagonu. Na pobudo »Kmetsko-delavskih zvez« je poslanec Šček zainteresiral vlado v zadevi požarjev v Zagonu. Pred včerajšnjim je dobil poslanec Šček iz Rima brzojavko, v kateri se mu naznanja, da je šel na generalni civilni komisariat v Trstu nalog, naj se izplača pogorelcem v Zagonu za prvo pomoč svota 10.000 lir.

Včerajšnji »Piccolo della Sera« (delle ore diciotto) je prinesel vest iz Ljubljane, da se je ljubljanski škof odločno zoperstavil odrediti zadušne svečanosti za kraljem **Aleksandrom.** Ta vest je vzbudila med tržaškim prebivalstvom splošen smeh.

Josef Grün. Včerajšnji »Piccolo della Sera« poroča, da se bo te dni odpeljal v Ameriko generalisimus Diaz. Vozil se bo na parniku »Josef Grün«, katerega ni mogoče izslediti v seznamu prekmorskih parobrodov. »Piccolo della Sera« je mislil brez dvoma na dobro znani parnik »Giuseppe Verdi«. Obdolžujemo »Piccola della Sera« avstrijakantstva!!

Prosimo vse one Jugoslovene, ki bivajo v mestu ter so tu pristojni, in one, ki prebivajo v mestu, a so pristojni v kako drugo občino Julijske Benečije, da se zglase v uradu političnega društva «Edinosti» v ulici sv. Frančiška Asiškega 20, I. Uradne ure so od 9.—12. in 16.— 19. ure.

Prosimo vse one, ki nimajo časa se prijaviti v gorinavedenih urah, naj se prijavijo v petek od 2.—4. ure popol.

Kako naj si to razlagamo? Vedno čitamo po italijanskih listih, da je najlepši sad zmage italijanske vojske na bojiščih ta, da je prišla Italija do strategičnih mej, ki jamčijo državi popolno varnost. V istih listih pa čitamo tudi dan na dan, kako da mora biti Italija pripravljena, da odbije vsak napad od strani sovražnega soseda? Kako to? Tega ne razumemo. Če je prva trditev resnična, potem je druga jalova. — Te dni je imelo znano «šolsko» društvo «Dante Allighieri» svoj občni zbor, na katerem so nekateri govorniki naglasali, da **društvo ni še dovršilo svoje naloge in da ga čaka še mnogo dela tudi v Julijski Benečiji.** Tudi to je čudno. **Julijska Benečija je sedaj v italijanski oblasti in italijanska uprava krepko ščiti italijansko šolstvo. Italijani imajo na svoji strani ves vladni aparat.** Kako nalogo naj tedaj še vrši društvo «Dante Allighieri? Italijansko šolstvo ne potrebuje njegove zaščite. In vendar **hoče** delovati še nadalje! V kaki smeri, v kake namene? Stvar leži tu na dlani in razlaga ni težka. Odslej bo naloga društva, loviti slovenske otroke. Gre za to, da bi v slovenskih in hrvatskih krajih ustanavljali italijanske šole. A za vabo naj bi služila bogata sredstva šole! Ali ni tako? Je-li pa tako delovanje kulturno, je-li moralično? Da pa je naša domneva opravičena, za to nam je priča delovanje tega društva že v predvojni dobi. Tudi ta nakana društva «Dante Allighieri» je važen prispevek k pozivu, naj bomo mi Slovani v Julijski Benečiji posredovalci med Italijani in Jugosloveni. Čudna je logika teh ljudij in čudne misli se motajo po njihovih glavah! Na eni strani naj bi bili mi posredovalci, na drugi strani pa nas smatrajo za Tripolitance!

Vzoren železniški uradnik! Pišejo nam: Zadnjega dne minolega meseca je zahtevala neka slovenska ženska pri blagajni na rocolski železniški postaji vozni listek v Volčjodrago. Poslujoči uradnik je vprašal žensko osorno, kje da je ta kraj in kako da se mu pravi po italijanski. Ženska je ponavljala: Volčjadraga! To je uradnika še bolj razdražilo in izjavil je kratkomalo, da ženska ne debi voznega listka, dokler ne pove laške označbe za Volčjodrago! Na to je vprašal tudi druge ljudi, ki so stali tam okoli. A vsi so mu odgovarjali v en glas: Volčja draga! In — smejali so se. Najlepša pa je ta, da je na postajnem poslopju v Volčjidragi tudi slovenska označba! In železniški uradnik v bližini je vendar ne pozna. Sedaj pa pomislite, kake razmere so to, da so na železniški progi, ki prevaža po veliki večini slovenske ljudi, uradniki, ki ne poznajo imen postaj, ki jih edino rabi ljudstvo. Uradniki so vrhu tega še nevljudni z ljudmi, katerim delajo krivico!

Iz zaporov v ulici Ceroneo smo prejeli: Že več dni me drže tu zaprtega, dasi imam zavest, da sem popolnoma nedolžen. Pomoči je ni od nobene strani. Pisal sem že trikrat državnemu pravdniku, ali odgovora ni nobenega. V takem položaju se nahaja še mnogo drugih že po več mesecev. Nočejo jih izpustiti, a tudi do razprave noče priti.

Slovenskim starišem! V soboto, 1. oktobra se otvorijo sledeči zasebni otroški vrtci: na **Vrdelci,** pri **Sv. Ivanu,** na **Kolonji,** pri **Sv. Jakobu,** v **Skedaju,** pri **Sv. Mariji Magdaleni** in v **Rocolu.** Sprejemajo se otroci — **dečki in deklice** — od 3. do 6. leta. Vpisovanje se vrši od 8½ do 13. ure popoldne.

Glasbena šola «Glasbene Matice.» Vpisovanje za klavir, vijolino in solopetje se nadaljuje v naslednjih dneh od 9.—12. in od 15.—18. v ulici Torre bianca 39, I. ter pri posameznih gg. učiteljih ob času njihovih lekcij. Vpisnina L 5 za nove učence, L 2'50 za druge, društvenina L 2'—, mesečna ukovina L 18.— oziroma L 24.

Gospice vrtnarice, pridite v petek ob 4½ pop. v vrtec, **kamor vedno,** da se paj pogovorimo. Svetoivanska.

Šentjakobski «Sokol» priredi v slučaju lepega vremena, v nedeljo, 2. oktobra izlet v Tinjan. Vsi člani in članice kakor tudi prijatelji društva so vabljeni, da se udeleže izleta. Shajališče ob 6½ zjutraj pred šentjakobsko cerkvijo. Odhod točno ob 7.

Učiteljsko društvo za Trst in okolico sklicuje za soboto, 1. oktobra ob 4. uri popol. odborovo sejo v svetoivanski ljudski šoli. Ker se ima sklepati o važnih rečeh, so odborniki naprošeni, da se udeleže seje v polnem številu. Predsednik.

Učiteljišče v Arbanasih pri Zadru prične s svojim poukom 1. novembra.

Tržaško kolesarsko društvo «Balkan» sklicuje za petek ob 8. uri zvečer važno odborovo sejo na katero vabi tudi vse člane netekmovalce.

Iz tržaškega življenja

Skrivnostna smrt. V pondeljek zjutraj okoli 10. ure se je javila na orožniški postaji v ulici Stella 16 letna mladenka, katere ime drži policija tajno, ter pripovedovala brigadirju Marsali naslednje:

«V bližini mojega stanovanja stanuje družina Millich. Zelo čudno se mi zdi, da je danes umrl hišni poglavar Kristjan. Najbolj čudno je pa to, da ni hotel nihče izmed Millicheve družine povedati, kakšno bolezen je imel Kristjan, da je kar nenadoma umrl. Čudne stvari so se godile to noč. Ponoči sem večkrat slišala stokanje, ki je prihajalo iz Millichevega stanovanja.»

Da bi se prepričal brigadir, ali govori mladenka resnico, se je podal v ulico Scala Santa št. 191, kjer stanuje že več le družina Millich, ki je sestavljena s teh oseb: 62 letni oče Kristjan; 58 letna mati Marija; 27 letni sin Frančišek, 25 letni Josip, 21 letni Marijan in štiri hčerke vse pod 20. leti. Brigadir je imel srečo, da je naletel v stanovanju na sina Josipa, ki je ravno opravljal zobozdravniško delo. Brigadir ga je vprašal, kje je oče. Josip je prebledel in odgovoril, da se nahaja oče mrtev v sobi. Ker je zahteval brigadir, naj mu pokaže sobo, kjer leži truplo, je pustil Josip delo in spremil brigadirja v rečeno sobo, kjer so stale pri truplu mati in hčerke. Na prvi mah, ko je zagledal brigadir truplo, se mu je dozdevala stvar sumljiva: mrtvec je držal roke na glavi, oči je imel napol odprte in obraz je pričal, da se je boril pred smrtjo z bolečinami.

Brigadir je zaukazal zapreti stanovanje in povabil vso družino, tudi starejšega sina, s katerim so se bili pozneje medpotoma srečali, na orožniško postajo v ulici Stella, kjer je bila prva zaslišana pokojnikova žena Marija. Ta je izjavila, da, ko se je povrnil njen sin Josip prejšnje jutro okoli 7. ure domov, ni še njen pokojni mož vstal. Ta stvar se ji je zdela sumljiva, zato je zaukazala sinu, naj gre pogledat v podstrešje, kjer je po navadi spal Kristjan, kaj je z očetom. Par minut pozneje se je povrnil sin s podstrešja in izjavil, da mora oče brščas še spati, kajti vrata so od znotraj zaprta. Ona (mati) si ni dala toliko časa miru, dokler ni vlomila s sinom Josipom v podstrešno sobico, kjer se jima je nudil pretresljiv prizor: na postelji je ležal Kristijan mrtev. Spočetka sta mislila mati in sin, da je Kristjanu le slabo. Zato sta poklicala na lice mesta zdravnika rešilne postaje, ki pa ni mogel drugega ugotoviti kot smrt. (To smo poročali v torkovi «Edinosti» pod naslovom «Nenadna smrt.») Ko ji je povedal zdravnik rešelne postaje, da je Kristjan, njen mož, mrtev, ga je dala prenesti s pomočjo vseh treh sinov v prvo nadstropje, kjer so stanovali oni in kjer ga je pozneje našel brigadir Marsala, ko si je prišel ogledat truplo.

Nadalje je izjavila Kristjanova žena, da se je povrnil mož pozno v noči domov. Bil je v mestu — kakor je izvedela od njegovih prijateljev — in spil 5 litrov slabega vina po 2 liri liter. Za njo sta bila zaslišana še Josip in Frančišek. Prvi je bil zaslišan Josip, ki je izpovedal isto kot mati. Samo o odkritju očetovega trupla v podstrešju je izpovedal popolnoma drugače. Po njegovem pripovedanju je ležal oče nag, ampak ne na postelji, kakor je pravila mati, temveč na tleh z rokami na glavi in z odprtimi ustmi, kakor, da bi hotel klicati na pomoč.

Po Josipovem zaslišanju je prišel na vrsto Frančišek. (Ko je stal pred brigadirjem Franc, se je brigadir na nekaj spomnil: Pred enim mesecem je prišel k brigadirju stari Millich in pripovedoval, da ga je sin Franc (ravno ta mladenič) radi nekih družinskih stvari vrgel iz stanovanja in ga skušal udariti z večjim kamnom. Zato je bil Franc dva dni zaprt.) Ta je izjavil, da je umrl oče v spodnjem stanovanju in ne v podstrešu.

Pozneje sta bila zaslišana oba brata istočasno. Pravila sta, da je bil njun oče pijanec in da je vladal v hiši večen prepir.

Zaslišani sta bili tudi dve hčerki: Ivanka in Karmela, obe stari 15 let. Deklici sta izpovedali, da ste slišali v nedelo okoli polnoči hudo sporekanje med Josipom in Frančiškom. Drugi je hotel namreč po vsej sili spraviti Josipa prvega spati. Ta pa mu je odgovoril: «Kaj hočeš, da narediva? Kaj si neumen?» Kmalu potem je zavladala v stanovanju grobna tišina; le s podstrešja se je zaslišalo tu pa tam stokanje. Izvedelo se je tudi, da je hotel Franc popraviti očetu, ko so ga prenesli s podstrešja v spodnjo stanovanje, roke, da bi ne izgledalo tako sumljivo. Ker se mu pa to ni posrečilo je izjavil:

«Je nemogoče; roke bi se lahko zlomile in potem bi bilo slabše . . .»

* * *

K zaključku je izvedela policija od raznih oseb, katerih imena ne dá policija na svetlo, to-le: Okoli ene ure je krožil neznanec v bližini Millecheve hiše. Druge osebe so zopet trdile, da so slišale neprenehoma hoditi po stopnicah, ki vodijo k podstrešni sobici, kjer je spal stari Millich.

Do danes se ne more še trditi, da je bil Millich zadušen in zastrupljen, kokor se je govorilo po Rojanu, kajti na Millichevem truplu ni nati nobenih sledi. Zadevo bodo prinesli v pravo luč zdravniki, ki bodo raztelesili truplo in dognali ali je umrl Millich naravne smrti ali ne.

Odkritje tajne igralnice v hotelu »Ferdinandeo« pri Lovcu. Zadnje čase je prišlo vitezu Adorniju na uho, da se nahaja nedaleč od mesta tajna igralnica, v kateri se zbirajo malone vsak večer neki gospodje in med njimi tudi gospa. Vitezu je bilo torej treba izslediti tajno igralnico in se prepričati, ali ima govorica pravi temelj. — Že delj časa je opazoval vitez, da odhajajo iz mesta proti hotelu »Ferdinandeo« pri Lovcu v ponočnih urah avtomobili. Ta stvar se mu je zdela sumljiva. Zato se je odpravil z porečnikom stražnikov in z 12 stražniki pred hotel, kjer so se vsi skrili v vrtu za drevje. Okoli 1. ure je pridrvel avtomobil in se ustavil ravno pred vhodom v hotel. Iz avtomobila so izstopili trije elegantno oblečeni gospodje in ena gospa ter potrkali na vrata. Kmalu so se vrata odprla. Eno uro pozneje je pridrvel pred hotel še en avtomobil z katerega je izstopilo več gospodov.

Vitez Adorni se je preplazil do vrat. Skušal jih je odpreti s ponarejenimi ključi, toda zaman Kmalu potem je pridrvel pred hotel še tretji avtomobil. Gospodje, ki so bili v avtomobilu, so hoteli ravno izstopiti, ko stopi pred nje vitez in jih vpraša, kaj delajo tukaj ob tem času. Od neznancev ni dobil nobenega odgovora razen od enega, ki je izjavil, da so prišli na zrak. Nato je dal vitez stražnikom znamenje. Stražniki in vitez so se podali k vratom hotela. Straža je zahtevala vstop v imenu postave. Toda vrata so prišli odpret šele pol ure pozneje. Stražniki in vitez Adorni so planili v hotel, v razsvetljeno dvorano, kjer so igrali nekateri gospodje biljard. Preiskana je bila dvorana, v kateri se je našlo več potrebščin, ki služijo pri hazarnih igrah. Iz tega je razvidno, da so se gospodje, katerih je bilo 15, kratkočasili s hazarnimi igrami in zapravljali večje svote denarja. Vseh 15 oseb je bilo aretiranih.

Prosvetni tečaj ukad. fer. društva „Adrija" v Gorici

Kar je bilo pred vojno nemogoče, je goriško dijaštvo sedaj izvršilo. Zbralo se k dvadnevnemu Prosvetnemu tečaju 16. in 17. sept. v Gorici in razpravljalo je z resno zbranostjo nastavljena vprašanja. Od vseh strani so se v zadnjih dveh letih slišali glasovi, da je goriško dijaštvo zapustilo pota idealnih stremljenj in javnega dela za narod. Toda s prosvetnim tečajem je naša omladina pokazala, da ni samo našla višine pred vojno, nego, da je docela spremenila smer delovanja. Okvir izključno trajnega delovanja v društvu hoče zlomiti ter ustvariti primorsko dijaško gibanje z določenimi programi.

Ko so se v poznem poletju zbrali goriški akademiki in pomladili Adrijo, tedaj je nastalo vprašanje kako delovati. Na občnem zboru v juliju so se izgladila nekatera verskokulturna in socialna nesoglasja. Določil se je okvir, v katerem bi moglo dijaštvo vseh struj složno delovati, v kolikor mu je delo za jugoslovenski rod na Primorskem vrhovni smoter.

Uvidelo se je, da preti primorskim Jugoslovenom največji udarec, ako njegova mladina izgubi zvezo s cilji lastnega naroda. Da se temu izognemo, moramo organizirati jugoslovensko dijaštvo srednjih in visokih šol na Primorskem in ga prešiniti z ljubeznijo lastnega udejstvovanja v narodu. Tako dijaško gibanje bo najboljši odporni val proti raznarodovalnim nakanam tujega učiteljstva. Prvi temelj združitvi in programu prim. dijaštva je postavil prosvetni tečaj 16. in 17. septembra t. l. v Gorici. Trud, ki je bil žrtvovan v ta namen, ni bil zaman. Tečaj je uspel sijajno. Predavanja so bila miselno globoka. Tečaju so prisostvovali odposlanci iz Trsta in Idrije, učitelji in goriški srednješolci. Domači akademiki so bili številno zastopani.

Stud. jur. Josip Pavlin, predsednik Adrije, je v pozdravnem govoru opisal dosedanje dvomesečno društveno delovanje in cilje, katere jih je s tečajem postavilo. S takimi zbori se bo primorsko dijaštvo spoznavalo, združevalo in se bo pripravilo za poznejše javno delovanje.

Predavanje st. fil. Rada Bednařika o socializmu se je odlikovalo z jezikovno in vsebinsko dovršenostjo. Razmotrivanja je uvedel z dokazom, da spada v sistem raznarodovalnih sil, ki pretijo s poginom našemu življu in življenju na primorski zemlji tudi ekonomska in socialna kriza, v katero nas je objem nove države zanesel.

Ekonomsko nevarnost je odvračati z ekonomskimi sredstvi. Od tod izhaja nujnost študija socialnega vprašanja. Prvi del predavanja je osnoval na načela socialne filozofije krčanstva. Izkoriščanje človeka po človeku je načelno zavrženo. Krščanska etika je odkrila človeštvu absolutno vrednost osebnega življenja. V socialnem oziru pa sledi načelu kar največje blaginje za vse. Z drugim delom svojih izvajanj je predavatelj nanizal nazorne analize poedinih socialnih sestavov, kapitalizma socializma in krščanskega socializma. Kapitalizmu je posameznik vse. Zanj zahteva absolutno svobodo. Vsled tega je nositelj neizprosnega izkoriščanja in socialne bede, v kateri biva večina sodobnega človeštva. Socializem je obratno ekstrem na socialno stran. Njemu je družba vse, posameznik nič. Socializem pa prezira faktor duševnosti v gospodarskem življenju. Družabni preporod in ozdravljenje bo prineslo šele vstajenje etične notranjosti človekove. Priznano in neoporečeno pa je krščansko historično najsilnejši vir idej ljubezni, požrtvovanja, pravičnosti. Zato teorija krščanskega socializma.

V debato so posegli stud. art. Čargo, predavatelj in drugi. Prvi je omenil, da si krščanstvo ni steklo Bog zna koliko zaslug za sodobno človeštvo. Priznavati je treba, da je socializem storil za proletarske množice neizmerno dobrega. Cerkev je često nasprotovala temu pokretu. Predavatelj je odgovoril, da je treba Cerkev in njene historične predstavnike ločiti. Sicer pa je za nas glavno, da ima cerkev in vera odrešilna sredstva za ozdravljenje sodobnega človeštva. V debato je posegel tudi prof. Birsa, ki je pohvalil teoretični interes, ki ga dijaštvo kaže za socializem. Vendar je konstavni prenos kriz in teorij, ki se javljajo pri velikih narodih, na naše domače razmere apriorističen in zato brez večje aktualnosti in vrednosti. Pravi, da bi morali na pr. primorski Jugosloveni videti in govoriti o tisti socialni in ekonomski krizi, ki dejansko v našem narodu obstaja. Proučavati bi morali socialno sestavnost naše vasi in našega trga. Ugotoviti statistično obseg izkoriščanja v domačem veleposestvu in v industrijah v mestih. Poiskati statistično vzroke gospodarskega propada našega kmetijstva. Na taki realni, izkustveni bazi se bo moralo nastaviti načrte za povzdigo kmetijske produkcije, za odpravo kolonstva itd. Na ta način moremo ugotoviti, kaj je pri nas socialno bolehnega. Tem realnim

PODLISTEK

René Thévenin.

Železni malik

— Nič si nimate očitati, prijatelj moj — je odgovoril profesor in nadvladal sam sebe s skrajnim naporom. — Zgodilo se je, kar se je moralo zgoditi brez krivde kogarsibodi.

— Tem več — je rekel Pedro Ibanez — ker ni še vse izgubljeno.

— Ali še upate? je vprašal Desroches.

— Kaj? Mari ste opustili svoje načrte?

— Menite-li, da bi bilo, po prisegi, se možno uresničiti jih? Zahtevali bodo tudi — bodite uverjeni — prisego, da ne pobegnemo, in priseči bomo morali, ali pa umreti!

— Kar se tiče prisege — je rekel Pedro Ibanez hladno — me ne skrbi.

— Kaj pravite? — je vskliknil Mavricij Tarnier presenečeno. — Mari hočete biti privoprisežnik.

— In če bi bil? je rekel Ibanez ponosno.

Mavricij Tarnier je uprl vanj svoj hladni pogled, naperjen kot bodalo, in ga je vprašal:

— Kak človek ste?

Pedro Ibanez se je zesmejal.

— Pustimo — je rekel —, vidim, da me še niste vzpoznali. Kak človek da sem? Tolovaj — nič drugega. Ali se čudite temu? Še bolj bi se čudili, če bi vam povedal vso svojo prosolst. Spomnite se, kako je bilo, ko sva se srečala prvikrat. Mari nisem kridel v vaši izložbi? Ali me niste dali zasledovati po policiji? Nič vam nisem ukradel — to je res. Ali, to le zato, ker me ne bi zadovoljilo ničesar, kar ste imeli. Zadovoljil sem se s tem, da sem vam vkradel ključ, s katerim so se mogla odpreti skrivnostna vrata — tajinstvena pot, ki me je mogla dovesti v labirint. In, ali naj res verujem, da me niste odsodili? Pozneje sem vam povedal, kak pohlep me je mučil po zlatu in vi bi bili morali uganiti in ne zahtevati danes od mene pojasnila: tolovaj — ponavljam vam. Tolovaj, ki se je pridružil poštenim, da more laglje zasledovati svoj namen, in ki so vam ni nikoli popolnoma razkril, ker je potreboval vaše pomoči. Sedaj, ko smo došli semkaj, pustite me, če mi ne morete pomagati. Morem postopati tudi sam. Blizu sem na tem, da si pridobim zlata! Zlata! Zlata! Ali ne slišite, kako zveneča je ta beseda? Zveneča kot morje. Kratka beseda, ali velika tako kakor bogastva, ki jih jaz dobim v roke in ki me napravijo mogočnega. Tolovaj sem — tolovaj, ki se ne plaši pred zločinom, tolovaj, ki se poslužuje krive prisege, da, krive prisege, kot najboljšega orožja. Krivoprisežen tolovaj kakor tolovaji, in kakor so bili osvojevalci, o katerih ste čuli malo poprej, ki som jim jaz potomec, in ki se niso stražili ne laži, ne zločina, ko je šlo za zlato!

Govoril je eksaltirano. Krčeviti obraz je zadobil strašen izraz. Usta so mu pomagala: zlato, zlato! Roki sti se stiskali, kakor da ju je potisnil v bajni zaklad Solnca.

Mavricij Tarnier ga je gledal nepremičen in hladen in rekel mu je enostavno:

— Nisem zahteval od vas tolikih pojasnil. Ne zanima me, kdo ste in kaka je vaša prošlost. Borila sva se skupno. Zarpal sem vam z vso iskrenostjo in moja udanost ne more biti manjša v času nevarnosti. Le vaša vest je sodnik o vaših dejanjih. Jaz vam morem reči, da vas obžalujem. Kar se tiče vas, prijatelj moj — se je obrnil do gospodarja — povzdignite svoje srce do upanja: naj se zgodi, kar hoče, je sprejemljivo, da se reši vaše in vaše hčere življenje. Tu, kakor drugje, se najina medsebojna udanost ne izpremeni, čeprav sva vjetnika oba. Kajti svečenice Solnca, se v starosti, določeni po zakonu, vračajo rodbinam, spoštovane in častene. Nekoliko let, morda nekoliko mesecev še, in združena bosta zopet. Z druge strani nam je naložena le tajnost o mestu Solnca in za vas taka obvezna ni težka. Tiče se le mene. Mislim, da včasoma boste mogli tudi pobegniti. Upajte!

—Glejte, odgovor prihaja — je mrmlajal gospodar ter pobledel kakor da ima parti v omedlevico —. Prihajajo.

Nekaj iz zgodovine idrijskega rudnika

Jakob Vidic,

rudniški svetnik, je zagledal luč sveta v Idriji na hšt. 226 13. julija 1861. Njegov oče Jakob je bil rudniški paznik in hišnik, ki je umrl 28. 4. 1903., mati Frančiška, rojena Perlić, umrla 19. 9. 1909. Po končanih ljudskih šolah v Idriji je dovršil gimnazijske študije v Ljubljani leta 1882., na Dunaju je v 4 letih končal juristične studije, a se še podal na rudarsko akademijo v Leoben in Přibam in tudi te zvršil l. 1890. S tem se postavlja za zgled onim, ki tako hite, da bi prej do kruha prišli, pa skončavajo svoje učenje zadovoljni z malo službo. Tudi Vidicu bi bilo ljubše, ako bi se bil prej ustavil na težavi poti mučnega učenja in bi ne bil dijak do 30. leta svoje starosti. Le malo Slovencev imamo, ki bi zdelali na univerzi 2 fakulteti. Tako radi omagamo in ne pomislimo, da čim več duševnih zakladov si naberemo, toliko več bomo koristili sebi in drugim.

Leta 1890. je vstopil Vidic v državno službo in bil kot eleve nastavljen v Mostu — Brüx — na Češkem. L. 1893. je že postal adjunkt in l. 1894. šel k revirnemu uradu v Pilzen. L. 1897. je bil voditelj revirnega urada v Pragi. V novembru l. 1902. je bil poklican v poljedelsko ministrstvo, kjer je postal rudniški svetnik. V marcu l. 1905. je prišel kot referent in votant k rudniškemu glavarstvu v Pragi.

Bolehal je delj časa. Umrl je 11. marca 1908. v Pragi, zapustil vdovo in 3 nedorasle otroke.

Hvalili so ga kot strokovnjaka, ki je živel le za svoj poklic, bil zelo vljuden do svojih tovarišev in splošno priljubljen pri bratih Čehih. Napravili so mu lep pogreb.

Na Slovenskem ni služil, dočakal ni še 50. leta. Koliko bi bil še lahko storil, ko je po tolikih študijah si pridobil čezdalje več skušnje!

Andrej Albreht

je pozdravil ta svet 18. novembra l. 1782. na hšt. 176. V mašnika ga je posvetil dne 21. oktobra 1805. pomnožni škof Anton Rizzi na podlagi dispenze 13 mesecev

krizam bi se morali naši akademiki posvetiti. Zadružniški gospodarski red je edini pozitivni izhod iz gospodarstva sedanjosti. Dvignil bo konsum in produkcijo, kar je cilj in zdravilo. Takega gospodarskega reda pa ni mogoče ostvariti z dekreti in tudi ne z državnimi. On mora vzrasti iz socialne delavnosti ljudstev samih. Socialistična kritika kapitalizma je nepopolna. Ni še dokazala, da bo socialna kriza kapitalizma in industrijalizma z odpravo zasebne lastnine izginila. Odstotek, ki ga zasebni kapitalist porabi za lastno gospodarstvo, je nemoralen, ali vendar le minimalen v primeri s kapitali, ki ga ljudstva razsipajo na pr. v alkoholu in nikotinu.

V soboto predpoldne se je tečaj nadaljeval s predavanjem prof. Birse o ideji naroda. Narodnostno vprašanje je za primorske Jugoslovene najbolj pereče in izredno zanimivo. Primorski narod je namreč prišel v območje stare in bogate italijanske kulture in bo moral proti njej braniti nadredno vrednost lastnih kulturnih ciljev na temelju jugoslovenske narodnosti. Zgodovina narodov je razdeljena na dva dela V prvi dobi je narod in narodnost učinek zgodovinskih in socioloških sil. V drugi dobi nastaja v narodu narodnostno čustvo kot akcijska energija novega življenja in preporoda. V duševnost narodov plane nekako epidemično zavest narodnosti in postane izvor in izhodišče kulturnega vstajenja. Nacionalizem je v tem oziru svetovnozgodovinski pojav kot n. pr. renesančno življensko čustvovanje, ali revolucionarna duševnost narodov po svetovni vojni, ali verski pokreti. V takih razpoloženjih se narodi dvignejo z velikimi etičnimi pogoni. Vidijo v ideji naroda zapopadeno ideologijo celotnega tostranskega življenja. Narodnostna misel postane nositelj življenskih ciljev v telesu enega naroda. Seveda ti cilji ne smejo biti omejeni na telesno vzgojo, na veselice in na rodoljubarske frazeologije. V njej morajo nastopiti najplemenitejše ekonomske, politične in kulturne ideje sodobnega človeštva. Nacionalnokulturna usmerjenost duševnega življenja narodov je neovrgljivo dejstvo svetovne zgodovine. Notranjost človeškega bitja se ne more formulirati brez prehoda skozi nacionalno življenje. Kultura, ki bi ne bila stvorjena iz enotnega sistema jezikovnih doživljajev, je nonsens. Nacionalna misel združi ljudstva enega jezika na delo za enotne cilje javnega, gospodarskega, socialnega in duhovnega življenja. Apoteozo dela za narod so podali ruski modroslovci pripisujoč slovanskim narodom mesijansko poslanstvo za človeštvo bodočih stoletij. V slovanskih narodih je neizmerno bogastva, mladosti, zdravja in moralične energije krščanstva.

Pri debati so sodelovali zlasti učitelj Drekonja, Grahli in drugi. Učitelj Drekonja je izrazil dvome, da bi ideja naroda bila vrhovnega značaja. Misli, da je nad narodi človeštvo. V tem pomenu razumeva knjige sodobnega kulturoslovca F. W. Foersterja. Predavatelj mu je odvrnil, da se človečanske ideje morajo realizirati v narodih. Samo ti tvorijo realno bivajoča akcijska polja za najgloblje sanje človeškega duha. Take misli se imenujejo človeštvo. Napram komunizmu je debata ugotovila, da je kvečjemu ekonomski, politično upravni in državni ideal. Ostanejo še ideali duševnega, moralnega, religioznega življenja. Politična praksa komunizma hoče na Primorskem udušiti interes za kulturne dobrine nacionalnega življenja. V najboljšem slučaju pa bi komunizem zavladal, ko bi Primorci že davno bili raznarodeni. Sedanja realnost je proti nam. Ako čakamo na komunistično gospodstvo brez odpornosti in skrbi za lastni jezik, tedaj narodno propademo, predno doživimo narodno svobodo, ki jo komunizem obeta. Tak je zaključek časovne kalkulacije.

V soboto popoldne je čital stud. iur. Josip Pavlin svoja bistra razmišljanja o javnem delovanju dijaštva. Očrtal je zgodovino dijaških gibanj in raznovrstne dijaške programe, začenši z romantiki. Nato je prešel k sodobnim nalogam primorskega dijaštva. Primorska omladina se mora organizirati v sklenjeno enoto, da se bo medsebojno pospeševala ter da bo kot jako telo mogla nastopati v javnosti. Ako uspemo postaviti temelje in spraviti v tek zvezo in gibanje vsega srednje- in visokošolskega dijaštva na Primorskem, z dijaškimi zbori, z krožki na zavodih, s predavanji, z revijo in publikacijami, tedaj ustvarimo v omladini neusahljivo semenišče ljubezni in dela za narod. Le na ta način zamoremo v narodnem intelektualnem naraščaju vzbuditi ustvarjajočih energij.

Debata je bila izredno zanimiva in pomembna. Prof. Birsa želi, da bi se čimpreje začela izdajati revija primorskega dijaštva ce drugače ni mogoče, kvartalno ali semestralno. V njej naj si visokošolci popisujejo izkustva in vtise, ki jih prejemajo na šolah in v velikih kulturnih centrih, v Rimu, v Milanu, na Dunaju, v Pragi, v Ljubljani. Tako se bodo teoretično pripravljali na prosvetna predavanja, s katerimi bodo morali čimprej med narod.

Predavanje stud. phil. Nemca »Kaj je življenje« je bilo bolj filozofično zapopadeno. Po naštevanju različnih filozofičnih nazorov je prišel do sklepa, da je življenje posameznika brez zmisla, ako ni urejeno tako, da se čuti napram eni, nadnaravni sili odgovorno. Vseeno je, kako imenujemo to silo, ali Bog, ali Jehova ali Buda. Verstva so med sabo ekvivalentna. Kajti bilo bi nemoralično, ako bi se budist ne mogel zveličati v krščanskem smislu ali kristjan v budistovskem. Ker je bilo še predavanje stud. art. Čarga na dnevnem redu, se je debata o teh abstraktnih in težkih vprašanjih opustila.

Mladi impulzivni stud. art. Čargo je v nadurnem govoru s sugestivno vernostjo prikazal impresionistični svet Groharjev in Jakopičev. Udeležence »Prosvetnega tečaja« je očaral s prelestjo delovanja za narod in njegovo veličino, katera je bila utelešena v delih in življenju navedenih slovenskih upodabljajočih umetnikov.

Sledeča debata je razčistila pojem impresionizma. S tem je bil program prvega zbora Goriške omladine izčrpan. Prisotna g. Doktorič in g. dr. Bitežnik sta v vznešenih besedah izrazila udeležencem priznanje za mlado življenje in hotenje, ki se je pred njihovimi očmi porajalo z novimi in neomadeževanimi ideali. Predsednik je zaključil prosvetni tečaj, zahvaljujoč se vsem, ki so sodelovali in pripomogli, da se je zbor tako vzorno obnesel in izrekel živo vero, da bodo semena prosvetnega tečaja skoro dozorevala.

Vesti iz Goriške

Javna varnost in pravica. Iz gor smo prejeli: Najhujše za vsako državo, mislimo, je, če zgubi ljudstvo zaupanje v oblastva in njih pravično postopanje. Ljudje tarnajo, da »ni več pravice«. Vera v pravico se pa je žalibog v naši deželi strašno omajala, bolj kakor kje drugje. Da je popolnoma brez zaščite pred fašisti in njihovimi pohodi, temu se je ljudstvo že skoraj privadilo. Sedaj pa ni samo nasproti fašistom brez zaščite, temveč je tudi pred navadnimi lumpi brez pomoči s strani oblastev. Če te tatovi okradejo ter greš na orožniško postajo in naznaniš tatvino, te bodo orožniki izpraševali po vseh tvojih podatkih. Celi rodovnik boš moral našteti, očeta, mater i. t. d. Potem te bodo vprašali, ali poznaš tatu. Če boš to zanikal, bodo orožniki skomignili z rameni in — mirna Bosna. V tem pogledu kaže biti italijanski zakon le preliberalen. Zakaj če boš tirjal od orožnikov večjo strogost, bodo rekli, da »je italijanski zakon tak«. Če pa boš o tem dvomil, te bodo gnali k sodniku, češ na sodniji se vse godi še »po avstrijsko«; in slednjič bodo rekli, da je vsa zadeva sodnikova stvar ter da nimajo oni s to stvarjo nič opraviti. Tako se ti bo godilo. Toda najbrž so zakoni dobri in pravi, samo izvrševalci zakonov so preokorni, da se milo izrazimo. Zato pa je postala naša dežela prava obljubljena dežela ciganov in vagabundov, saj se jim menda tudi nikjer tako dobro ne godi, kakor pri nas. Prihajajo iz Jugoslavije, Avstrije, Nemčije, od vsepovsod. Na cesti med Sv. Lucijo in Idrijo srečuješ zaporedoma take dvomljive prikazni, včasih cele gruče, celo cigansko nadlogo, kakor da bi bilo kako preseljevanje. Toda organi oblastva se za nič ne brigajo in ničesar ne ukrenejo, saj tudi časa nimajo, ker imajo drugega posla čez glavo. Oko postave mora skrbno paziti, da se kje ne pojavijo v kakršnikoli obliki državi nevarne bela, modra in rudeča barva, da se ja ne zapoje kaka »veleizdajniška« pesem ali da kje ne kuha kaka gospodinja kavo z jugoslovensko cikorijo. Evo dela še čez glavo! Kaj pa ljudje pravzaprav še hočejo? Če hočeš biti v hiši varen pred tatovi, tedaj zabarikadiraj vrata in postavi za slučaj, da se kljub temu pripeti kak neprijeten slučaj, drenovko v kot. Noža, daljšega kakor 8 cm ne imej v hiši; če imaš v hiši kako zarjavelo puško, si vreden smrti. Če dobiš tatu, ga ženi na orožniško postajo, potem ti ga mogoče vklenejo. Tako delaj pa bo prav.

Naše ljudstvo je zgubilo vse zaupanje v oblastva. Ljudje se prav nič več ne zanašajo, da bodo prijeli funkcionarji reda krivce. Ljudje trpijo in molčijo tudi o najtežjih zločinih. Zgodilo se je, da so bila dekleta napadena in so molčala, čeravno so komaj ušla nek. zloč. vojakom. Rekla so: Kaj hočemo, kam naj se obrnemo, komu naj se pritožimo, ko ni več pravice pri nas.

Na drugi strani pa oblastva tirjajo od ljudi, da jih spoštujejo. Ker so pa oblastva funkcionarji države, zahtevajo tudi od ljudstva, da spoštuje državo. To pa bodo dosegla le tedaj, če bodo izvrševala zakon strogo in nepristransko ter ljudstvo in njegove pravice ščitila. Priznati moramo, da se dobijo med organi varnosti bele vrane, ki jih ljudje ne le spoštujejo, temveč naravnost ljubijo. Višja oblastva naj nam pošljejo dobre in zanesljive orožnike, ki nas ne bodo zaničevali, ki ne bodo na eni strani iskali dlake v jajcu, na drugi strani pa pustili, da se bujno razpase največja hudobija in pojde v klas vsaka še tako malovredna cvetka. Tedaj se bodo razmere kmalu korenito izpremenile.

Redni občni zbor tolminskega učiteljskega društva se bo vršil 6. oktobra t. l. ob 7½ v ljudski šoli pri Sv. Luciji z naslednjim dnevnim redom: 1. Pozdrav predsednika. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blagajnika. 4. Volitev 2 pregledovalcev računov. 5. Volitev novega odbora. 6. Volitev upravnega odbornika Zveze. 7. Slučajnosti. K obilni udeležbi vljudno vabi Odbor.

Iz Baške doline. Kmetijsko bralno društvo na Koritnici namerava z sodelovanjem Narodne Čitalnice na Grahovem prirediti ljudsko veselico in sicer dne 2. oktobra (v nedeljo) ob 3 popoldne v prostorih g. Ivana Florjančiča na Koritnici štv. 24 s sledečim sporedom: 1. Nagovor; 2. Petje: Venček narodnih; 3. Igra: Luknja v namiznem prtu (enodejanka). Igrajo dekleta iz Koritnice; 4. Deklamacija: Gregorčič, Tožba vjetega ptiča; 5. Petje: Mayer: Ptičica gozdna; 6. Igra: Eno uro doktor, burka v enem dejanju, igrajo fantje, člani Narodne Čitalnice iz Grahovega; 7. Petje: Villar, Večerna; 8. Igra: Anarhist, burka v dveh dejanjih, igrajo fantje, člani Kmetijskega bralnega društva na Koritnici; 9. Petje: Par narodnih. Pri petju sodelujejo fantje in dekleta iz Grahovega in Koritnice pod vodstvom poštrtvovalnega pevovodje preč. g. župnika Kokošarja. Kdor ima čut za lepoto, je vabljen, da nas obišče ta dan.

---

nedoletnosti. Služboval je v Kranju od l. 1806.—1810. kot župni vikar, potem kot katehet in vodja glavne šole. Odšel na Rako za kaplana, l. 1813. bil lokalist v Dolenji vasi pri Ribnici, z novim letom l. 1815. nastopil službo župnika v Semiču, l. 1821. prišel na Vrhniko za župnika in dekana, l. 1823. imenovan kanonikom cesarske ustanove v Ljubljani, kjer je vodil tudi župnikove posle. Bil je konsistorialni svetnik, direktor in izpraševalec pri konkurznih izpitih za župnike. L. 1841. je postal prošt novomeški, šolski nadzornik, župnik in dekan, vicedirektor ondotne gimnazije do svoje smrti 20. novembra 1848. Bil je plodovit pisatelj na cerkvenem polju. Za one čase, ko slovenščina ni bila še tako razvita ter je bilo treba pri exegetični vsebini iskati mnogo novih izrazov ali poljubno opisati neznano tvarino, je bilo treba veliko truda, premišljevanja in študiranja in s tem si je postavil spomenik, da še vedno živi po svojih spisih, dasi že nad 70 let krije zemlja njegove telesne ostanke.

(Dalje)

Vesti iz Istre

Iz Dekanov nam poročajo sledeče: »Edinost« je poročala, da je gosp. Pogliato izredni občinski komisar v Dekanih zapustil občinski stol in da smo dobili mesto Pogliata novega izrendega občinskega komisarja v osebi gospoda Benigni-ja. Res je, osebi sta se menjali. Brez dvoma so poročila, ki sta jih prinesla »Edinost« in »Lavoratore Socialista« o gospodu Pogliatu veliko pripomogla k temu, da se je deželni komisariat odločil, nam poslati drugega moža, ki ni »bambino« (»Lavoratore Soc.«) Ni se nam pa izpolnila želja, da bi deželni komisar, senator Chersich imenoval za našega občinskega načelnika moža iz naše srede, moža naše krvi, ki bi bil naše gore list, ki pozna naše boli in potrebe. Sedanji komisar gosp. Benigni ni otrok (bambino), negole, 63 letni vpokojeni bivši avstrijski kancelist v Kopru in v Motovunu (tedaj največji avstrijakant), ki je moral iti pred časom v pokoj. V zadnjem času pa je bil najhujši glavar fašistov koperskega okraja. Kaže se nam pa s svojo, prirojeno mu zvijačo, kakor da ni fašistovskih misli. Toda vkljub njegovi okrožnici, ki nam jo je poslal o priliki svojega nastopa službe, se nočemo udati prevelikim pričakovanjem. Počakati hočemo, saj se bo že na prvi seji občinskega odbora razodelo, ali je voljan naš novi komisar, občevati z nami v slovenskem ali hrvatskem jeziku, ki ju oba zna, ali ne. Da ne bomo imeli povoda, nastopati proti njemu, kakor smo nastopali proti njegovemu predniku, in da se ne bomo pečali z njegovo preteklostjo, opozarjamo gospoda tem potom, naj občuje s strankami v uradu slovenski, ker je v naši obširni občini edino le ena družina italijanskega pokolenja. Pri sestavi občinskega volilnega imenika naj pazi ,da ne bo nepotrebnih reklamacij; naj tega imenika ne sestavi tako, kakor je sestavil njegov prednik gosp. Poglieto imenik državnih volitev. Gospod Pogliato je namreč izpustil v volilnem imeniku čez 500 volilcev v naši občini. Kljub temu, da so bile reklamacije pravočasno vložene, ni dobilo čez 300 naših ljudi izkaznice. Pa kaj, tudi če bi se bile vse reklamacije pravilno rešile, bi volilci vendar ne bili mogli izraziti svoje volje. To jim je zabranil orožniški maršal Azzara navzlic strogemu ukazu Giolittijeve vlade, da se mora volilna svoboda strogo ščititi. Da zapreči volitev, je navedeni maršal trgal našim volilcem glasovnice z lipovo vejico iz rok. S pomočjo fašistov je maršalu Azzori uspelo, da je z oboroženo silo preprečil večini volilcev, da bi oddali svoje glasove. Tako je bilo oddanih komaj 10% glasov. Tedanji gosp. komisar Pogliato pa je početje maršala in fašistov mirno gledal. Toda danes, ko je šla Giolittijeva vlada v pokoj, bi bilo dobro, da bi sedanja nova Bonomijeva vlada poslala v pokoj tudi omenjenega orožniškega fukcionarja, ker gospodu Azzari je deveta briga, loviti razbojnike, on ima samo eno skrb: kako bi nas pripravil do tega, da bi se izneverili svojemu jeziku in svojemu narodu. Ta mož ima pogum poročati, da med nami ni moža, ki bi bil sposoben za občinskega komisarja. (No, če je za to sposoben Ivan Kozlovič, recte Coslovich z Loparja za komisarja v Marezigah, mož, ki ne zna pravilno zapisati niti svojega imena, potem se bo končno našel tudi med nami mož, ki je sposoben za ta posel).

Gospod Azzara ima bujno fantazijo. Zanj se pojavi nevarnost za državo že tedaj, če Denkančani zapojejo po svoje, kakor vsaka ptica svojo kroži. Mož se boji, da bo 1500 prebivalcev Dekanov s svojim govorjenjem in petjem poslovenilo 40 miljonov italijanskih državljanov.

Višja oblastva pa niso videti da bi bila voljna, premestiti na splošno željo nas vseh, ki smo brez izjeme lojalni državljani, tega maršala. Poslala bi ga sploh lahko v pokoj, če bi se bila kaj naučila iz papeževega pisma.

Neutajno dejstvo je, da nobeno človeško bitje ne more kljubovati vesoljni naravi, torej tudi fašisti ne. Slovenci in Hrvati občine Dekanov smo neizmerno hvaležni svojemu papežu Benediktu XV. za poslano pismo.

Če bi gospod Azzara vršil svoj poklic kot orožnik, da bi nadziral vsakega tujca, ki pride z glavne ceste v našo vas, gotovo ne bi lopovi oropali pri belem dnevu pokojnega župana Josipa Picego. Neznani roparji so vdrli v njegovo hišo ter mu grozili z revolverji v rokah, da jim mora odpreti svojo blagajno in ono dekanske hranilnice in posojilnice kakor tudi vse predale. Nato so mu odnesli ves gotov denar aer zlatenino in srbrnino. Ubogemu možu je šla stvar tako k srcu, da je prerano umrl. Napad se je zvršil takole: Prve dni t. m. so se pripeljali v Dekane z avtomobilom tri gospodje v gostilno Ivana Grižona in ko je bilo poldne, so šli k omenjenemu Picegu, katerega so dobili pri obedu v družbi svojega brata in hlapca. Tedaj so vsem trem hkratu nastavili samokrese na prsa in zažugali, da jih takoj ubijejo, ako se samo zganejo ali kličejo na pomoč. Eden od trojice je takoj od znotraj zaprl glavna vrata in vse poline od oken. Potem so zvezali hlapcu in bratu gospodarja roke na hrbtu in Picego s samokresi v rokah prisilili, da je odprl blagajno in vse predale. Vzeli so vse, kar so našli. Gosp. Azzari, so roparji zbežali. Morda jih pa gosp. Azzara ni hotel zasledovati misleč, da so fašisti.

Vsled tega groznega doživljaja je moral Picega, kakor smo že rekli, v prerani grob. Z njim in s pokojnim deželnim poslancem Valentičem sta šla od nas dva vrla moža, po katerih nam je vsem iz srca žal. Lahka jima bodi domača zemlja! Občinar.

Vesti iz Notranjske

Postojna. Priobčiti hočem svoje mnenje glede vprizoritve «Divjega lovca» v Postojni.

Precej mogočno je zasnoval Finžgar dejanje v «Divjem lovcu». Odigrava se pred našimi očmi dvoje snovi, ki si pa druga drugi nasprotujeta. V glavnem giba vse dejanje stremljenje po bogastvu — tipična lastnost gorenjskega kmeta Zavrtnika. Janezovo dejanje je le v toliko potrebno, da se značaj Zavrtnika čim ostreje oriše.

Najtežja vloga je torej vsekakor Zavrtnikova: tragična osebnost, kakor tragična oseba kralja Leara pri Shakespeareju. Oba vzameta nase neizpeljivo, po njih mnenju pa seveda popolnoma enostavno nalogo, ki jima prinese nesrečo, ker je ne moreta izvršiti: Zavrtnik znori (Lear tudi). Kljub temu pa vzbuja tudi Zavrtnikova nesrečna sočutje. Junak sam se namreč svoje tragične krivde ne zaveda.

Igralec je tako dosledno in dobro pogodil svojo nalogo, da smo doživljali sami nesrečo junaka.

Nisem pa še videl, da bi kdo Tončka pogodil tako dobro, kot ga je igralec ravno v tej igri. Toček je pravzaprav le zato v igri, da pove vsakomur (Zavrtniku, Lisjakovemu Gašperju, Ježu itd.) resnico v brk.

Majda je zelo ljubka v svoji ne ravno preveč lahki vlogi. V borbi med ljubeznijo srca (do Janeza) in strastjo do grude. (Zavrtnikovi trije grunti!) ne more prav dati izraza svojemu čustvu: obema bi rada ustregla. Končno zmaga ljubezen do Janeza (zadnje besede!)

Janez je težek in precej dolge samogovore (zlasti v 3. dejanju) pogodil izvrstno. Obup mu je izvabil silno izrazite kretnje. Tu leži brezdvomno največja moč igralca.

Ostro nasprotje pohlevnega in poštenega Janeza je ošabni Gašper. Tej ne lahki vlogi je bil igralec kos popolnoma.

Vsi ti igralci mislim da so že davno prestopili meje navadnega diletantizma.

Druge vloge so manjše in lažje. Izvršene so bile dobro. Sajetov Jure je igral najbolje. Kazi le to, da se igralci teh vlog — Grozdek je mogoče edina izjema — niso držali pravil izgovorjave prof. drja Breznika. Naj bi vendar že izginila ta šolska izgovorjava, ki je le zato tukaj, da se otroci navadijo pravopisa. Kakor za Nemce «Bühnenaussprache», naj bo za nas merodajna izgovorjava ljubljanskega odra.

Eržen, Jež, Gaber dobri; Le izgovarjava!

Boljšega vtisa bi ne mogli odnesti kakor smo ga. Vtis so večale tudi krasne kulise. V prihodnje se bodo gg. potrudili za pravilno izgovorjavo in rešili tako časno svojo nalogo. Zadostili bodo s tem vsem zahtevam ljudskega odra. Z. V.

Šport

«Tržaško kolesarsko društvo Balkan» v Trstu bo priredilo v nedeljo, 2. oktobra 1921, veliko kolesarsko cestno dirko za «Primorsko prvenstvo leta 1921.» na črti: Opčine-Prosek-Štivan pri Devinu-Miren-Vogrsko- Kronberg-Solkan- Kanal-Gorica (periferija)- Ajdovščina-Razdrto- Senožeče- Štorje-Opčine; dalje hitro hojo na progi Opčine-Prosek-Opčine ter hitri tek na 100 m. Dirka bo vsled obsežnosti kakor tudi vsled določenih nagrad, katerih skupna vrednost doseza lepo svoto 2000 lir, in obljubljenih posebnih daril največja in najvažnejša, ne samo v tekočem letu, ampak sploh v povojni dobi. Upati je tedaj, da bo tudi odziv primeren. Športna društva in klube prosimo, da svojim članom priporočajo udeležitev toliko pri kolesarski dirki kolikor pri hitri hoji in hitrem teku. Prijave je pošiljati do sobote, 1. oktobra t. l. ali na predsednika g. A. Podbrščka (ulica Torre bianca 39, I) ali pa na tajnika g. Kovačiča D. (ulica Pierluigi da Palestrina št. 4, I.) opremljene z vlogo 10 lir ter z vsemi podatki poleg društvenega potrdila, da je priglašeni tekmovalec učlanjen. V naslednjem podamo nekoliko podatkov o dirki: Dirka se bo vršila pri vsakem vremenu, in sicer v dveh skupinah, dirkačih-diletantih in turistih. V skupino dirkačev se lahko vsakdo vpiše, ki je član kakega društva, ki je priglasilo svoj pristop in sodelovanje pri Zvezi. Za vpis v skupino turistov pa je potrebno poleg navedenega še, ali da priglašenec ni še nikdar dirkal ali pa, če je že dirkal, da ima težko, za pravo dirko neuporabno kolo. Start turistov bo točno ob 7. uri zjutraj, dirkačev pa ob 7. uri in pol. Dirkačem bo dovoljena menjava koles, medtem ko turistom to ne bo dovoljeno in se bodo vsled tega kolesa turistov puncirala. Skupno število nagrad za dirkače bo 7 svetinj, od katerih 2 zlati; za turiste 3, od katerih prva zlata. Poleg tega bo dobil prvak spominsko ploščico iz brona s primernim napisom. Sedmo darilo pa je določeno najmlajšemu kolesarju, došlemu v maksimalnem času. Omenjeno bodi tudi, da si kolesarji ne bodo smeli rezati poti in si sploh medsebojno škodovati, ker kdor bi to storil, bo brezpogojno skvalificiran. Kontrole s podpisom bodo v Kanalu, v Gorici in Razdrtem. V Gorici bo postavljena tudi okrepčevalnica, kjer se bo vsakemu nevtraliziralo 5 minut. Reklamacije bo treba izročiti najkasneje pol ure po dohodu na cilj v roke za to določenega sodnika, in sicer pismene in opremljene z vlogo 10 lir. Hitra hoja se bo vršila po Balestrieri-jevi metodi. Nagrade bodo velika pozlačena, velika srebrna in srednja srebrna svetinja. Za hitri tek na 100 m bodo enake nagrade, kakor za hitro hojo. Ponovno prosimo društva in njih članstvo, da pošljejo prijave, opremljene z vlogami čim prej, da tako olajšamo odboru delo.

Književnost in umetnost

Publikacije »Goriške matice«. »Goriška matica« v Gorici izda za leto 1922. te-le knjige: 1. »Koledar« za l. 1922. (Bogato ilustriran z mnogimi slikami naših kulturnih in političnih delavcev.) Naslovno stran »Koledarja« (kakor tudi naslednjim knjigam) je narisal naš rojak-umetnik A. A. Bucik. — 2. Dr. Al. Remec: »Naši ljudje«. (Zabavna knjižica, II. zv.) Vsestranimiva tvarina je skrita v teh povestih, ki so vzete iz življenja našega ljudstva na Vipavskem, deloma tudi v Trstu. — 3. Dr. Joža Lovrenčič: »Gorske pravljice« (S slikami.) Pravljice so vzete iz ljudskega pripovedovanja v Kobariškem kotu. — Cena vsem trem knjigam je 5 L. (Kdor želi »Koledar« trdo vezan doda še 2 L.) — Poverjeništvo »Goriške matice« za mesto je v ul. S. Francesco A. št. 20 I. V tem tednu se sprejemajo naročila, oz. naročnino: danes v četrtek in soboto od 17.—18., v nedeljo pa od 11.—12.

Gospodarstvo.

Pomorska zveza Trst - Odesa. Zastopnik italijanske vlade dr. Boggiano - Pico, ki potuje v Moskvo, je v Rigi govoril z dopisnikom lista »Echo de Paris«. Dr. Boggiano - Pico je izjavil, da je pooblaščen skleniti s sovjetsko vlado trgovski dogovor, čigar osnovne črte so se določile že v Rimu z ruskim odposlanstvom. Gre za to, da se zopet ustanovi pomorska parobrodna zveza med Trstom in Odeso. Mnogo nemških tvrdk je baje obljubilo, da se bodo posluževale te zveze za svoj izvoz na Rusko. V Italiji je nakupljenih že za 25 miljonov lir blaga, katero bo ruska vlada plačala deloma s premogom in nafto.

Italijanska vlada odpošlje na Rusko 25 železniških strojev in vozove za prevoz nafte. Kakih 500.000 italijanskih delavcev in tehnikov, ki so pred vojno delali v Ameriki, kamor se sedaj radi zaprek, ki se tam delajo izseljencem, ne morejo vrniti, odpotuje v Rusijo. Italijanska vlada odpošlje na Rusko 1000 ton zdravil. Boggiano meni, da se Italiji odpira v Rusiji obširno polje gospodarskega delovanja.

Slaba žetev tobaka v Grčiji. Letošnja žetev tobaka v Grčiji je za 50 odstotkov slabša od lanske.

Vanderlip o gospodarski krizi. Znani severoameriški finančnik, Frank Vanderlip je v razgovoru z nekim časnikarjem izrazil o svetovni krizi sledeče misli:

Svetovne rezerve živeža se nahajajo v veliki nevarnosti. Živeža je sicer mnogo, vendar je zelo težavno ga razdeljevati. Namesto da bi bilo uveljavljenje versailleske pogodbe zboljšalo položaj, ga je nasprotno še shujšalo.

Naraščanje svetovnega prebivalstva znaša 17. miljonov duš na leto in v sami Evropi se nahaja okoli 100 miljonov ljudij, za katere ne zadostuje hrana, ki se prideluje v dotičnih deželah.

Versaillesko pogobdo bo treba spremeniti, da se čim prej omogoči vzpostavljenje mednarodnih trgovskih zvez, in sicer jo bo treba spremeniti na način, da poravnanje nemške vojen odškodnine ne bo škodovalo industriji drugih dežel.

Konkurenca nemške industrije se že začenja čutiti na svetovnem trgu in predvsem v južni Ameriki, kjer izpodrivajo izdelki nemške industrije vsled svojih nizkih cen angleško in severoameriško industrijo.

Izjavljam odkrito — je zaključil Vanderlip, — da ne vem, na kakšen način bi se dalo stalno rešiti teško vprašanje o poravnanju nemške odškodnine, ker ako Nemci plačujejo s trgovskim blagom — in drugih plačilnih sredstev nimajo —, uničujejo s svojimi nizkimi cenami industrijo onih držav, ki so njih upniki, na drugi strani pa je vendar neobhodno potrebno, da Nemci plačajo!«

Zakaj je neobhodno potrebno, da Nemci plačajo, Vanderlip ni povedal, vsled česar si dovoljujemo spopolniti s svoje strani njega izvajanja: Treba je, da Nemci plačajo, ker so kapitalisti zmagovitih držav posodili svoje miljarde za zmago; te miljarde jim mora nekdo povrniti. Zmagovalci jih ne bodo vračali, torej jih morajo Nemci. Če, pa hočejo Nemci plačati, morajo delati; zato morajo tudi nemški delavci delati, da njih gospodarji zaslužijo in plačajo dolg gospodarjem onih delavcev, ki so zmagali. Čim več morajo nemški kapitalisti plačati, temveč morajo nemški delavci delati in čim več delajo nemški delavci, tem manj dela ostaja za delavce zmagovitih držav, vsled česar raste v zmagovitih državah brezposelnost.

Zmagovite države so zašle v zagato, iz katere — kakor odkrito priznava Vanderlip — ne znajo najti izhoda.

Trgovski promet med Rusijo in drugimi državami. Kakor pišemo na drugem mestu, se trgovske zveze med Rusijo in kapitalističnimi državami naglo razvijajo. V spisku držav, ki so izvažale tekom letošnjega prvega polletja blago v Rusijo, čitamo imena 17 evropskih, azijskih in ameriških držav; med temi je tudi najodločnejša politična nasprotnica sedanje sovjetske Rusije, Francija; le Italije ni med njimi. To priča o precejšnji nerodnosti. Med državami, ki izvažajo v Rusijo, ni tudi Jugoslavije. Da med državami, ki izvažajo v Rusijo, ni Jugoslavije, temu se ne smemo čuditi. Jugoslavija se je namreč komaj porodila in ne vstopila v tekmovanje na svetovnem trgu s starimi in gospodarsko razvitimi državami.

Ruska naročila na Švedskem. Sovjetska vlada je naročila na Švedskem 1000 lokomotiv, ki se morajo izdelati za Rusijo v štirih letih.

Katastrofalen padec romunske valute. Iz Pariza javljajo, da romunski leji tamkaj strašno padajo. Krivdo padanja vali francosko časopisje na nesposobnost romunskega finančnega ministra Titulescuja in organizatorjev prometa ter na slabo gospodarstvo z žitom. V resnici pa povzročajo padanje romunskega leja v prvi vrsti iste tajne sile kot v drugih državah s slabimi valutami.

Izvoz tkanin iz Poljske. Trgovci iz Romunske so došli v Lodz in nabavili v tamošnjih tvornicah tekstilnega blaga za več kakor 15 miljonov poljskih mark. To se smatra za početek stalnih trgovskih zvez med Poljsko in Romunsko.

Borba za surovine. V Zvezi narodov se vodi silna borba za surovine, kakor so premog, železne rude itd. Na čelu onih, ki zahtevajo, naj bi se surovine primerno razdeljevale med države, ki jih potrebujejo, stoje zastopniki Italije, katera sama ne poseduje surovin; Angleži pa trde, da mora imeti vsaka država neomejeno pravico razpolagati s svojimi lastnimi surovinami. Stališče Anglije je seveda tudi popolnoma umljivo, ker ima doma vse surovine in noče dovoliti, da bi se kdo drugi mešal v njeno gospodarstvo.

Vprašanje razdelitve donavskega ladijskega parka. 22. avgusta t. l. se je vršila konferenca zastopnikov interesiranih brodarskih družb in zastopnikov nasledstvenih držav pod predsedstvom ladijskega arbitra Hynesa. Predmet živahne debate je bila ladja »Das eiserne Tor«, brez katere je vožnja skozi rečno ožino Železna vrata nemogoča. Ladjo zahtevata za sebe Jugoslavija in Rumunija, a tudi ogrski zastopnik je izjavil podobno željo, tako da začasno ni prišlo do nikakega sklepa. Ravnotako je ostalo neodločeno vprašanje ladijskih cen. Brodarske družbe zahtevajo plačila, odgovarjajoča sedanjim cenam ladij, dočim hoče Čehoslovaška plačati samo nakupno ceno ladij. Izplačilo se bo izvršilo brškone v švicarskih frankih. Ravnotako se doslej še ni rešilo vprašanje ogrskih donavskih paroplovnih družb Tozadevni sklep se odloči v Parizu in se pismeno sporoči strankam. Škodo vsled odstopivših ladij naj po mnenju arbitra ne trpijo družbe, temveč država. Brodarske družbe zahtevajo od Ogrske 4 do 5 miljard.

Pomanjkanje žita v Bolgarski. »Zmljedelsko Zname« piše, da vlada v Sofiji pomanjkanje žita in moke in da obstaja nevarnost lakote. Ministrski svet je sklenil, rekvirirati vse žito onim trgovcem, ki imajo žita več kot za eno leto.

Gospodarski položaj v Romuniji. Uprava romunskega finančnega ministrstva poroča, da se davki za tekoče finančno leto redno vplačujejo. Državne blagajne imajo prebitek kljub slabim zadnjim žetvam v Romuniji.

Vzorčni semenj v Bruslju. se bo vršil od 3. do 19. aprila 1922.

Prva zasebna banka v Rusiji. Zveza ukrajinskih konsumnih društev je ustanovila v Harkovu prvo zasebno banko v Rusiji.

Stanje bank na Poljskem. 1. januarja t. l. je bilo na Poljskem 55 velikih bank, ki so imele 208 podružnic. Delniška glavnica vseh teh bank je znašala 2.034,950.515 poljskih mark in njihove reserve 714,791.182 poljskih mark. Tekom tega leta se bo glavnica večine teh bank povečala skupaj do 4.195.000.000 poljskih mark. Leta 1920. je bilo na Poljskem ustanovljeno 18 novih bančnih delniških družb z glavnico 436,505.000 poljskih mark. Od teh pripada 13 družb prejšnji Ruski-Poljski, štiri nove banke prejšnji Avstrijski Poljski.

Kroženje bankovcev v Nemčiji znaša po izkazu nemške državne banke od 5. t. m. 80.727.526.000 mark proti 81.121,344.000 markam po zvečnem izkazu.

Zadružni kongres v Ljubljani. Glavni Zadružni Savez (G. Z. S.) v Belgradu, ki je generalna zveza 12 zadružnih zvez v Jugoslaviji, ima 29. in 30. septembra v Ljubljani sejo upravnega odbora in drugo redno glavno skupščino. Zajedno z glavno skupščino se vrši tudi zadružni kongres, ki je to pot v Ljubljani, dočim je bil prvi v Belgradu, drugi v Zagrebu.

Dne 29. septembra ob 9. uri dopoldne je seja upravnega sveodbora G. Z. S., popoldne ob 3. uri pa se začne delo v sekcijah za pripravo resolucij za glavno skupščino odnosno za kongres.

Dne 30. sept. ob 10. uri dopoldne je potem glavna skupščina G. Z. S. in zadružni kongres v Akademskem domu poleg hotela Union. Po svršetku običajnega dnevnega reda glavne skupščine popoldne ob 3. uri se skupščina in kongres nadaljujeta in bo na popoldanskem zborovanju nekaj za zadružništvo zelo važnih predavanj: 1. Miloš Štibler, šef kabineta v ministrstvu za poljedelstvo, predava o pravnem in gospodarskem položaju pokrajin kot temelju prehodnih odredb za skupni enotni zadružni zakon.

2. Predsednik Glavnega Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga Mihajlo Avramović predava o poljedelskem kreditu.

3. Tajnik zadružne zveze v Ljubljani Anton Kralj predava o varčevanju malega človeka in o oblikah varčevanja.

4. Predavanje o kulturi je poverjeno trem gospodom: Mihajlu Avramoviću, Stjepanu Juriću in Janku Lesničarju.

Vezan promet z devizami in valutami in nov carinski tarif v Jugoslaviji. Ministrski svet je odpravil svobodno trgovino z devizami in valutami. Dne 1. oktobra izide nov pravilnik, na podlagi katerega bo imela ves monopol za promet z devizami in valutami v rokah Narodna banka. Izmed drugih bank bodo smele trgovati z devizami in valutami samo večje banke, to je one, ki imajo nad 12 miljonov kron delniškega kapitala. Kakšno bo razmerje med deviznim prometom teh bank in pa Narodne banke, iz dosedanjih poročil še ni jasno.

Uvoz tujih valut in deviz je neomejen. Izvažati se ne sme dinarska valuta, zlato in srebro. Tuje valute in devize le v protivrednosti do 3000 francoskih frankov.

Istočasno z novo dev. odredbo se bo določil tudi nov carinski tarif, kar je bilo nujno potrebno. Izvozni tarif bi bil v glavnem sledeči: Za 100 kg pšenice 20 din., za 100 kg ovsa in ječmena 10 din., 100 kg sena 5 din., 100 kg opija 500 din., za belgijske preko 3 leta stare konje in kobile 250 din. Kontingent izvoza konj določa vlada. Izvoz zaklanih konj je prost. Za žive ovce in koze 30 din., za koze 20 din. na glavo. Za očiščene zaklane ovce, koze in ovne per 100 kg 50 din. Istotako je to kontingentirano. Za govedo 120 din. za 300 kg. Za 100 kg svežega mesa 60 din. Žive svinje, do 50 kg težke, so carine proste, preko 50 kg težke 150 din. — Goveje kože 400 din., telečje 700 din., ovčje 300 din., jagnjetine 200 din., les je carine prost. — Samo za bukove prage se plača 10 din. carine.

* * *

TRŽNE CENE.

Trst, dne 28. septembra 1921.

Krompir	.80	—.—
Glavnato zelje	—.—	2.—
Paradižniki	—.—	1.—
Radič	—.—	2.20
Malancane	—.—	1.80
Čebula	— —	80 —
Citrone	—.20	—.40
Jajca	—.65	—.70
Sadje:		
Breskve	3.—	4.—
Hruške	—.—	3.20
Fige	—.—	1.60
Grozdje	—.—	2.40
Jabolka	—.—	—.80

Borzna poročila.

Tečaji

Trst, dne 28. septembra 1921.

Jadranska banka	.60
Cosulich	341
Dalmatia	215
Gerolimich	1400
Libera Triestina	498
Lloyd	1370
Lussino	700
Martinolich	162
Oceania	255
Premuda	345
Tripcovich	310
Ampelea	615
Cement Dalmatia	322
Cement Spalato	260
Tuja valuta na tržaškem trgu:	
Avstrijsko nemške krone	1.—— 1.20
češkoslovaške krone	25.25 — 25.70
dinarji	44.50 — 46.50
leji	19.—— 20.
marke	19.—— 20.—
dolarji	24.—— 24.20
francoski franki	173.——173.50
švicarski franki	419.— 423.-
angleški funti papirnati	91.—— 91.50
angleški funti, zlati	112.——115.—
napoleoni	91 —— 91.50

Porazdelitev spolov po vojni

Dolga doba vojne in veliki prevrati so prinesli skoro v vse države sveta popolno gospodarsko in socialno razsulo. Vojna pa je prinesla še neko drugo posledico. Spremenila je številno razmerje med možkim in ženskim spolom. Zanesljive in popolne statistike seveda še nimamo v tem pogledu. Prevelike težave se postavljajo na pot sestavi take statistike.

Vendar se je lotil takega poizkusa znani londonski svetovni list »Times«. Mislimo, da bo ustreženo našim čitateljem, če posnamemo nekoliko podatkov iz statistike londonskega lista.

Celokupno prebivalstvo zemlje šteje okroglo 1600 milijonov duš. Pred desetletjem je bilo med prebivalstvom vsega sveta okroglo 260.000 več možkih nego žensk. V Evropi pa — izvzemši balkanske države in Luksemburg — je bilo več ženskih prebivalcev. V Rusiji (evropski in azijatski — je ta ženska večina iznašala okoli dva in pol milijona, v Angliji 1.3 milijona, v Nemčiji 800.000, v Franciji 600.000 itd. Skupno je bilo v Evropi okroglo 4 milijone več žensk, nego možkih. Le v omenjenem Luksemburgu in v balkanskih državah je bilo okroglo 20.600 možkih več nego žensk. V Turčiji s 45 milijoni prebivalstva je bilo okoli 8 milijonov več žensk nego možkih.

V Ameriki je bilo okoli 4 milijone več možkih prebivalcev, nego žensk. V Aziji 9 milijonov več. Pri tem moramo omeniti, da se je v Aziji izvršilo te štetje le čez 400 miljonov ljudi. Torej je ostala polovica prebivalstva izven statistike. V Aziji seveda ni bilo tako lahko izvesti te cenitve, ker niso došle iz vseh dežel natančne številke.

V Afriki je izkazalo štetje, ki se je izvedlo med 17 milijoni prebivalcev, torej le med malim odlomkom skupnega prebivalstva več možkih kakor žensk. To velja v manjši meri za Egipt, v večji za južno Afriko.

Vsled voine se je številna premoč žensk — kakor je bila pred vojno — vsaj podvojila. Na drugi strani pa je pretežno število možkih v balkanskih državah radi vojne skoro povsem izginilo, tako da so danes v Evropi ženski prebivalci na celi črti v pretežnem številu. Računati se more, da je bilo pred desetimi leti med belimi plemeni za 4 milijone več žensk na 600 milijonov prebivalstva. Ta večina se je danes podvojila ali celo potrojila. V Evropi živi torej nad 10 milijonov več žensk nego možkih. To naraščanje žensk se utegne zopet ublažiti v kakih 20 letih, če ne nastanejo zopet novi vojni dogodki.

---

†

S tužnim srcem naznanjamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, da je preminul danes ob 2. uri popoldne po kratki bolezni naš nad vse ljubljeni sinček, brat, vnuk, nečak

DANILO

v dobi 10 mesecev.

Pogreb se je vršil v sredo, 28. t. m., ob 5. uri pop. iz hiše žalosti na domče pokopališče.

SEŽANA, 27. septembra 1921.

Josip in Antonija Rebec, starši.

Ljubo, brat. **Doria Arhangel,** boter, in ostali sorodniki.

Brez posebnega obvestila 791

MALI OGLASI

UMETNE ZOBE, razbito in celo zobovje, in stare ure kupujem samo še štiri dni ter plačam dobro. Via Mazzini 47, II. 1799

INTELIGENTEN uradnik, mlajša moč, išče nameščenja. Perfekten v slovenščini in nemščini, govori italijanščino. Ponudbe pod »Zmožen« na upravništvo. 1798

HIŠA s posestvom v zelo lepi legi, se proda po nizki ceni. Podbreže 4 pri Sežani. 1796

KOLO trpežno, se proda po ugodni ceni. Na ogled Molino a vento 5, trgovina jestvin. 1797

KROJAČNICA Vekoslav Terzo, ulica Fonderia 4, se priporoča tržaški mladini. Izdeluje najmodernejše obleke današnje angleške mode. 1728

KRONE, srebrne, zlate plačam po najvišji ceni Pertot, S. Francesco 15, II. nad. 1658

HIŠA v Ilirski Bistrici, z gozdom, travniki in njivami, se po ugodni ceni proda. Naslov pri upravništvu. 1738

NA PRODAJ je močan, dobro ohranjen harmonij za društvo ali malo cerkev, ter gramofon z 50 ploščami različne vsebine. Naslov pove upravništvo «Edinosti». 1753

VREČE kupujem. Zaloga, Via Solitario 19, Jakob Margon (blizu bolnišnice). 1758

CUNJE, bele, velike, čiste, kupujem po L 1—4 Ulica Solitario 1. 1771

SREBRNE krone plačujem po L 1.65. Via Valdirivo 36, II. 1777

REDKA PRILIKA! V večjem industrijalnem trgu, se proda ali eventuelno odda hiša s pekarijo brez konkurence ter gostilna s prenočiščem in kavarno. Cena ugodna. Naslov pri upravništvu. 1786

USTROJENJE in barvanje lisic, kakor tudi vsa v to stroko spadajoča dela se sprejemajo in izvršujejo po konkurenčnih cenah. Via Vicenzo Scussa 7, I, vrata 7 (bližina ljudskega vrta). 1787

KUPUJEM staro železo in svinec. Via del Olmo št. 4, Cerneča. 1723

NOVE POSTELJE za L 120.—, vzmeti 70.—; žimnice 50.—, omarice, umivalniki, omare s štirimi predali, schiffonier, mize in popolne sobe se prodajo po ugodnih cenah. Fonderia št. 3. 1791

VILA «PROFESOR», glasovita restavracija v Moccò pri Borštu (tržaška okolica) približno 20.000 m² zemljišča, vinogradi, travniki in polja, se vsled preselitve po ugodni ceni proda. 1763

LEPO posestvo se kupi na Krasu ali v Istri po mogočnosti z gozdom. Prijazne ponudbe pod «Gozd» na upravništvo. 1752

V LJUBLJANI je na prodaj več hiš z vrtom. Pojasnila daje Malis, Rebro 11, Ljubljana. 1792

ŠIVALNI stroji «Singer», prvotni, zajamčeni, se prodajajo na obroke. Kupujejo se stari šivalni stroji in spremajo se vsa popravila. Pegan, Coroneo 1. 1795

NAZNANJAM slavnemu občinstvu, da sem poleg delavnice odprla tudi salon za izgotovljene zimske obleke in letne plašče ter raznovrstne obleke. Priporočam se za obilen obisk. **A. Mermolja Rieger,** ulica Commerciale 3. 586

ZLATO in srebrne krone plačam več kot drugi kupci. Albert Povh, ucar, Mazzini 46 (v bližini drvenega trga). 44

PRIPOROČA se dobroznana brivnica Josip Jerman, Trst, ul. XXX. Ottobre 14. 137

UBIRALEC in popravljalec glasovirjev in harmonijev. Pečar Andrej. Trst. via Coroneo 1, V. nad.

POZOR! Srebrne krone in zlato po najvišjih cenah plačuje edini grosist Belleli Vita, Via Madonnina 10, I. 38

Velika partija steklenih šip,

različne velikosti na drobno ali debelo

se proda

Preprodajalci, stavbeniki, mizarji in steklarji dobijo popust. Ponudbe naslovite na zalogo šip Trst, Piazza Oberdan št. 3. 179 (Hiša Hotel Europa)

Proda se

hiša v Mariboru

blizu kolodvora, v sredini mesta, dvonadstropna, z 9 stanovanji, električna napeljava. 759 Naslov pri upravništvu.

Trgovsko-obrtna zadruga v Trstu

registrovana zadr. z neomejenim jamstvom

Ulica Pier Luigi da Palestrina št. 4, I.

sprejema hranilne vloge

od L 1 dalje.

Navadne vloge obrestuje po

4 ½ %

večje po dogovoru

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune. — Posoja hranilne pušice na dom. — Rentni davek plačuje iz svojega.

Daje posojila

po najugodnejših pogojih na vknjižbe, na osebno poroštvo, na zastave vrednostnih listin.

Uradne ure vsak dan izvzemši nedelj in praznikov od 8 do 1.

Avtomobilna črta Trst - Volosko - Reka

Urnik od 1. julija 1921

Lir	Tja	ODHOD	Nazaj	Lir
—	7.—	Trst (P. Oberdan)	12.—	28.35
3.80	7.40	Bazovica	11.25	25.05
6.90	8.10	Kozina-Herpelje	11.—	22.[illegible]
7.50	8.1[illegible]	Tublje	0.50	0.4[illegible]
8.75	8.25	Materija	10.40	20.0[illegible]
9.45	8.35	Markovščina	10.30	18.70
10.20	8.45	Gradišče	10.20	17.85
11.05	8.50	Obrov	10.10	16.95
12.—	9.[illegible]	Hrušica	0.05	16.05
13.—	9.10	Podgrad	10.—	15.85
13.55	9.[illegible]5	Račice	9.55	14.25
14.55	9.30	Starad	9.45	13.25
15.15	9.45	Pasjak	9.[illegible]5	11.65
16.75	9.50	Šapjane	9.0[illegible]	11.05
17.7	10.—	Rupa	8.50	10.—
20.50	10.20	Permani	8.30	7.25
21.60	0.30	Jurdani	8.20	6.15
22.25	10.35	Jušči	8.05	5.40
23.—	10.45	Matulje	8.—	4.30
25.35	11.—	(odhod) Volosko-Opatija (trg)	7.30	3.—
	11.15	odhod)		
28.35	11.45	Reka (Trg L. Kossuth)	7.—	—

Trst Podgrad

Lir	Tja	ODHOD	Nazaj	Lir
—	16.30	Trst (P. Oberdan	9.30	13.—
3.80	17.10	Bazovica	9.	10.20
6.90	17.35	Kozina-Herpelje	8.40	7.50
7.50	17.50	Tublje	8.25	6.60
8.75	18	Materija	8.15	5.35
9.45	18.10	Markovščina	8.05	3.85
10.20	18.20	Gradišče	7.50	3.
11.05	18.25	Obrov	7.45	2.10
1[illegible].—	18.30	Hrušica	7.40	1.20
13.—	18.40	Podgrad	7.30	—.—

Krasno posestvo pri Celju na prodaj,

lepa lega, krasen razgled, 11 oralov vinograda, travniki, sadonosnik, vila s 7 sobami, poslopje, živ in mrtev inventar, pohištvo, za L 150.000. Nadalje hotel s 30 sobami, restavracija, gostilne, trgovine, mlin, kmetijska posestva, veleposestva, hiše, vile itd.

Karol Breznik, Celje, ul. Dolgopolje štev. 3, Slovenija-Jugoslavija. 73[illegible]

Srebrne krone in zlato plačujem po najvišjih cenah

ALOJZIJ POVH

Trst, Piazza Garibaldi št. 2

(prej Barriera)

Naročajte in širite „EDINOST“

Na prodaj:

pekarna, gostilna, sodavodnica, 14 oralov zemlje, dobre gostilne, mesnice, trgovine v mestu in okolici. Krasna vila s pohištvom v Celju. Lepa kmetijska posestva vsake vrste, veleposestva, grajščine, vinogradska posestva, mlin, žage, hiše in vile. — Pojasnila daje Karol Breznik, Celje, ul. Dolgopolje 3 Slovenija - Jugoslavija.

Ugodna prilika

Radi selitve se proda:

parna žaga z mlinom, okoli 1000 m³ okroglega lesa pri žagi, stanovanjska hiša z dobro idočo gostilno in gospodarski poslopji, zemljiško posestvo in okoli 40 oralov gozda. Cela realiteta se nahaja ob državni cesti in blizu kolodvora ter v neposredni bližini neizčrpljivih gozdov. Naslov pove upravništvo «Edinosti». 751

KRONE,

srebro in zlato

kupujem po zvišanih cenah.

Via Pondares 6, I. desno. 788

Zavarujte vsi pri „JUGOSLAVIJI“

najmočnejši domači zavarovalnici.

Glavni zastopstvi:

Gorica: Križman, Corso Verdi štev. 37, I. nad.

Trst: Jerman, via Lavatoio štev. 1, I. nad. 789

KRASNA VILA,

v najlepši legi okolice Maribora, s 5 sobami, z lepim sadonosnikom in vsemi pritiklinami, se takoj proda.

Naslov pri upravništvu „Edinosti“. 790

DOKAZ

da imajo testenine-Pekatete sloves že izza predvojne

je ta, da se vsestransko povprašuje po njih.

708

ZALOGA GUMIJEV: Pirelli Engelbert Lutetia

Vulkanizacija cevi. — Popravljanje pokrivalnikov.

Motorna hidravlična stiskalnica za montažo obročev.

Zaloga bencina in mazil prve vrste.

Cene zmerne.

Ing. F. RIBI & Ci. - Gorica.

Tiskarna „Edinost“ v Trstu

izvršuje vsa tiskarska dela točno in solidno

Prostori tiskarne se nahajajo v ulici Sv. Frančiška Asiškega št. 20

: JADRANSKA BANKA :

sprejema vloge na hranilne knjižice, žiro in druge vloge pod najugodnejšimi pogoji.

Prevzema vse bančne posle pod najugodnejšimi pogoji

Beograd, Celje, Dubrovnik, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Opatija, Sarajevo, Split, Šibenik, Zadar, Zagreb, Trst, Wien.

Poslovne zveze z vsemi večjimi kraji v tu- in inozemstvu